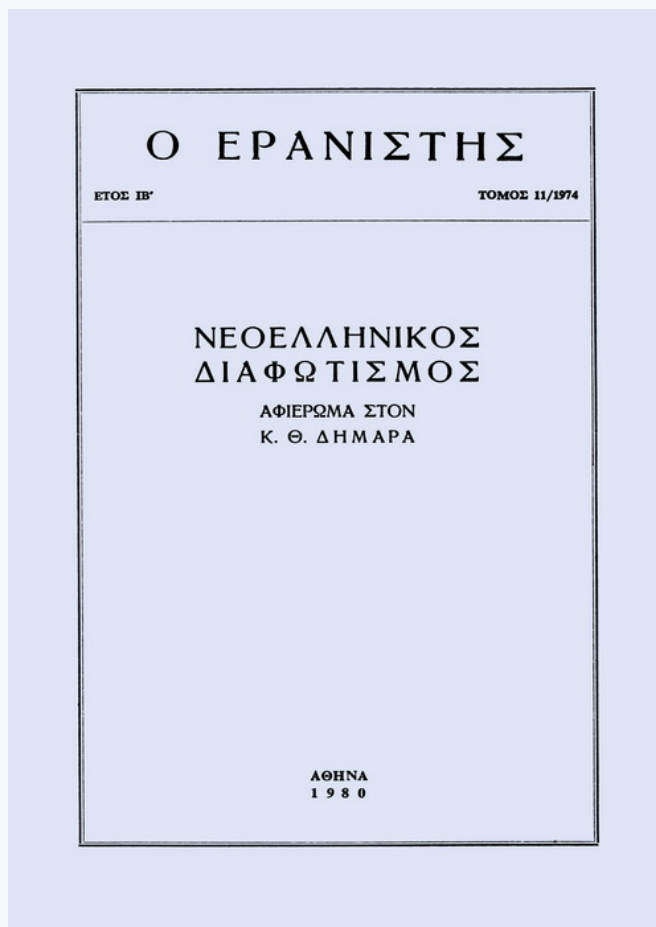

Ο Ερανιστής

Τόμ. 11 (1974)

Αφιέρωμα στον Κ. Θ. Δημαρά

Ο Παναγιώτης Κοδρικάς και η εκκλησιαστική διαμάχη στην Αθήνα (Καλοκαίρι 1796)

Φώτης Αποστολόπουλος

doi: [10.12681/er.9415](https://doi.org/10.12681/er.9415)

Copyright © 2016, Φώτης Αποστολόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αποστολόπουλος Φ. (2016). Ο Παναγιώτης Κοδρικάς και η εκκλησιαστική διαμάχη στην Αθήνα (Καλοκαίρι 1796). *Ο Ερανιστής*, 11, 504–526. <https://doi.org/10.12681/er.9415>

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΔΡΙΚΑΣ
ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΜΑΧΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

(Καλοκαίρι 1796)

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Σὲ κατάλοιπα τοῦ Παναγιώτη Κοδρικᾶ, ποὺ βρίσκονται στὰ χέ-
ρια ἐκγαλλισμένων ἀπογόνων του στὸ Παρίσι¹, ἀνακαλύφθηκε καὶ ἓνα
χειρόγραφο χαρτῶο, σὲ ἀρίστη κατάσταση, ἀλλὰ ποὺ προκαλεῖ περιέργη
ἐντύπωση². Μονόφυλλο, μεγάλων διαστάσεων (0,75×0,55), γραμμένο
στὴ μιὰ του σελίδα, μὲ τὴν προσφώνηση πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὴν
ἀγία καὶ ἱερά Σύνοδο καὶ τὴν ὑπογραφή, ποὺ κλείνει τὸ κείμενο, δὲν
παρέχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ «ἀναφορά». Τὸ περιεργό
ὅμως εἶναι ὅτι τὸ κείμενό της, ποὺ γεμίζει ὅχι μόνον τὴ σελίδα τοῦ μονό-
φύλλου ἀλλὰ καὶ τὰ δυὸ περιθώρια (δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ) καθὼς καὶ τὸ
κάτω κενὸ τοῦ χειρογράφου εἶναι γραμμένο ἀρχικὰ ἀπὸ ἓνα χέρι (τὸ Α'),
ἐνῶ λίγο ἀργότερα ἐπεμβαίνει ἓνα ἄλλο χέρι (τὸ Β') ποὺ διορθώνει λέξεις,
φράσεις μικρὲς ἢ καὶ σειρὲς ὀλόκληρες, ποὺ τὶς διαγράφει, ἢ, σὲ ἀρκε-
τὲς περιπτώσεις, προσθέτει καὶ συμπληρώνει τὸ ἀρχικὸ κείμενο. Ὅλες
αὐτὲς οἱ ἐπεμβάσεις τοῦ Β' χεριοῦ, εἴτε εἶναι διορθώσεις εἴτε προσθήκες
καὶ συμπληρώσεις, γράφονται ἢ ἀνάμεσα στὶς διαγραμμένες γραμμὲς
ἢ στὰ περιθώρια (δεξιὸ ἢ ἀριστερὸ) καὶ στὸ κάτω μεγάλο κενὸ τοῦ χφ.
ποὺ εἶχε ἀφήσει τὸ Α' χέρι. Ἔτσι ἡ πρώτη εἰκόνα ποὺ δίνει τὸ χφ.

1. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Π. Κοδρι-
κᾶς, Ἀθηναῖος λόγιος, ποὺ ἔζησε ὅμως
στὸ κλίμα τοῦ Φαναρίου, ἐγκαταστά-
θηκε στὸ Παρίσι τὸ 1797 ὅπου καὶ πέ-
θανε στὰ 1827. Βλ. καὶ Κ. Θ. Δημαρᾶ,
Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας
Ἀθήνα, Ἰκαρος, 1975, σ. 206-207.

2. Τὸ ἀνακάλυψε ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς,
ποὺ τὸ ἔφερε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ σεμινάρια
κάθε Πέμπτης τοῦ 1972-1973 στὸ
Νεοελληνικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Σορβόν-

νης καὶ τὸ κυκλοφόρησε ἀνάμεσα στοὺς
παρευρισκομένους γιὰ νὰ τὸ ἴδουν. Τέ-
λος, ρώτησε ἂν θὰ ἤθελε κανεὶς νὰ τὸ
μετέγραφε. Δέχτηκα ὁ ὑποφαινόμενος.
Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐκφράζω τὶς θερ-
μὲς μου εὐχαριστίες στὸν Καθηγητὴ
Κ. Θ. Δημαρᾶ. Τὸ πρωτότυπο φυλά-
γεται στὸ Institut Neohellenique de
la Sorbonne, στὸ Παρίσι. Φωτοτυπία
τοῦ βρίσκεται στὸ Κέντρο Νεοελληνι-
κῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε.

τῆς «ἀναφορᾶς» εἶναι εἰκόνα ἐνὸς «πρόχειρου», ποῦ ἔπρεπε νὰ καθαρῶ γραφεῖ γιὰ νὰ σταλεῖ στὸν προορισμὸ τῆς.

Σχετικὰ ἔμωσ μὲ τὸ ποιὸς εἶναι τὸ Α' χέρι καὶ ποιὸς τὸ Β', θὰ ἀσχοληθοῦμε ἀργότερα. Τώρα δὲν κάναμε παρὰ νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ὑπῆρξαν δυὸ πρόσωπα ὡς συντάκτες τῆς «ἀναφορᾶς», πρόσωπα ποῦ διέθεταν σημαντικὴ παιδεία.

Ἡ «Ἀναφορά», στὴ μορφή ποῦ τὴν ἔχουμε, φέρνει ὡς ὑπογραφή, γραμμὴν μάλιστα ἀπὸ τὸ Α' χέρι, «Ἄπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηναίων» καὶ ἀριστερὰ τῆς, ἀπότυπο στρογγυλῆς σφραγίδας (διάμ. 0,033) μὲ τὴ λέξη, σὲ τρία σύμμετρα μέρη τῆς περιφέρειας, ΑΘΗΝΑΙ, ἐνῶ τὸ κέντρο τῆς τὸ γεμίξει ἢ παράσταση τῆς γλαύκας.

2. Ἡ «Ἀναφορά» «Ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηναίων», ἐκθέτει ἓνα πολὺ συγκεκριμένο θέμα: καταγγέλλει τὸ μητροπολίτη Ἀθηναίων Βενέδικτο ὡς συνεργάτη τοῦ τυραννικοῦ βόιβοδα Χατζῆ Ἀλῆ καὶ ὡς ὑπεύθυνος τῆς «κακώσεως» τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ἐπαρχίας, καί, ἀξιῶντας τὴν ἄμεση ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνον τῆς Ἀθήνας, ζητεῖ τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀθανάσιο. Φυσικά, οἱ συντάκτες τῆς «Ἀναφορᾶς», ἀλληλοσυμπληρωνόμενοι, ἐπιχειροῦν νὰ κατοχυρώσουν τὴν καταγγελία τους γιὰ νὰ πείσουν τοὺς ἀποδέκτες τῆς, ἐπικαλούμενοι γεγονότα τῆς ἐποχῆς μὲ ἓνα πρῶσμα ποῦ πάντα τείνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ σκοπὸ τους. Ἀναμφισβήτητο εἶναι βέβαια τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὸ 1775-1795 βόιβοδας τῆς Ἀθήνας εἶχε διοριστεῖ ὁ Χατζῆ Ἀλῆς³, εὐνοούμενος τῆς Ἀσμᾶ Σουλτάνας⁴, γνωστὸς ὡς ὁ «τύραννος». Ἡ περίοδος αὐτὴ τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ ὑπῆρξε ἢ πιὸ δύσκολη, ἢ πιὸ τραγικὴ γιὰ ὅλο τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἀθήνας, ἰδιαιτέρα βέβαια τὸ χριστιανικόν. Ἡ ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὸν Τύραννο εἶχε γίνῃ ἢ μεγάλῃ «ὑπόθεση», ὅχι μόνον τῶν ἴδιων τῶν κα-

3. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς μὲ τὸ παρὼν ὄνομα Χασεκῆς (= σωματοφύλακας τοῦ Σουλτάνου) ὁ πιὸ τυραννικὸς βόιβοδας τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηναίων, παρέμεινε 20 χρόνια στὴ θέση αὐτὴ χάρη στὴν εὐνοία τῆς Ἀσμᾶ Σουλτάνας. Ἡ μνεία τοῦ ὀνόματός του ἀπὸ τὸ προοίμιον ἀκόμη τῆς «ἀναφορᾶς» μᾶς δίνει μιὰ ἀσφαλῆ ἐνδειξὴ τῶν χρονικῶν ὁρίων ποῦ ξετυλιγόνται τὰ γεγονότα. Βλ. Θ. Ν. Φιλα-

δελφέα, *Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων*, τ. Β', Ἀθήναι 1902, σ. 124 κ.έ.

4. Ἡ Ἀσμᾶ Σουλτάνα εἶχε τὸν μαλιανὲ (= ἐκμίσθωση) τῆς Ἀττικῆς, ποῦ τὸν παραχώρησε στὸν Χατζῆ Ἀλῆ γιὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλεῖται καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν ὅλη τὴν Ἀττικὴ μὲ τυραννικὸ τρόπο. Θ. Ν. Φιλαδελφέας, ὁ.π., σ. 124 κ.έ.

τοίκων αλλά και τῶν Ἀθηναίων, τῶν ἐγκατεστημένων στήν Πρωτεύουσα⁵.

3. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς Χασκίης, ὅταν ἐγκαταστάθηκε ὡς βόιβοδας τῆς Ἀθήνας, βρῆκε ἀρχιεπίσκοπο τὸ Βαρθολομαῖο πού πέθανε τὸ 1782. Τὸ Πατριαρχεῖο, τότε, ἐπλήρωσε τὸν χηρεύοντα ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας μὲ τὸν ἀπὸ Πισιδίας (τῆς Μικρασίας) ἐπίσκοπο Βενέδικτο, νοήμονα ἀλλὰ «μετρίας μορφώσεως»⁶. Ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν εἶχε, φυσικά, βόιβοδα τὸ Χατζῆ Ἀλῆ, πού ἡ φήμη του ὡς τυράννου εἶχε πλέον γίνει πασίγνωστη, καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τηρήσει μιὰ ὀρισμένη στάση ἀπέναντί του. Ἡ («Ἀναφορά», πάντως, θέλει τὸ Βενέδικτο «ὀμόφρονα, ὀμόβουλο», συνεργάτη τοῦ τυράννου, στήν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας του, ἐχθρὸ τῆς Κραταιᾶς βασιλείας, ἀποστάτη κλπ.⁷. Φαίνεται ὅμως πὼς ἡ καταγγελία, στήν ὁποία ἐπιμένουν οἱ συντάκτες τῆς «Ἀναφορᾶς», γιὰτὶ εἶναι καὶ ἡ σοβαρότερη, δὲν ἐπαληθεύεται. Τὸ 1785, τρία δηλ. χρόνια μετὰ τὴν ἐνθρόνισή του, ὁ Βενέδικτος, σύμφωνα μὲ τὶς πηγές τῆς ἐποχῆς, πηγαίνει στήν πρωτεύουσα ἐπικεφαλῆς πρεσβείας Ἀθηναίων⁸ γιὰ νὰ καταγγεῖλει τὴν τυραννικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἀνακαλεῖται στήν Πόλη⁹, ὅπου παραμένει ἀρκετοὺς μῆνες σὲ κατάσταση δυσμένειας· τελικὰ ἡ ἰσχυρὴ προστασία τῆς Ἀσμὰ τὸν ἔσωσε καὶ ὁ Χατζῆ Ἀλῆς ἐπανῆλθε στήν Ἀθήνα μὲ τυραννικότερες ἀκόμη διαθέσεις¹⁰.

Κι ἐνῶ ἡ ἐπιχείρηση ν' ἀπαλλαγεῖ ἡ Ἀθήνα ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ τυράννου Χατζῆ Ἀλῆ τελικὰ ἀπέτυχε, ὁ Βενέδικτος, κατὰ παράδοξο τρόπο, ἐκθρονίζεται ἀπὸ τὴ Μητρόπολη τῆς Ἀθήνας, καθαιρεῖται ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ἐξορίζεται στὸ Ἅγιο Ὄρος (1785-1787)¹¹. Ὡς ἀντικαταστάτης του ἦρθε ὁ Ἀθανάσιος, ἀπὸ τὴ Ραιδεστὸ τῆς Θράκης, πρωτοσύγγελος τοῦ Οἴκου μενικοῦ Πατριαρχείου, ἀφοῦ βέβαια χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μόρφωσης χαρακτηρίζεται

5. Παναγ. Κοδρικᾶς, *Ἐφημερίδες*, ἔκδοση, σχόλια κλπ. Ἔκδοσις Ἀγγέλου, Ἀθήνα 1963, σ. 92. Ἐδῶ ὁ Ἀθηναῖος λόγιος πού ζεῖ στήν Πόλη σημειώνει ἀρκετά, βέβαια, ἀργότερα (1795): «Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὅλου τοῦ καλοκαιρίου», τοῦ 1795, ἀένυπῆρχεν ἡ μεγίστη ἔπιθεσις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Τυράννου Χ' Ἀλῆ...» (ὑπογρ. δική μας).

6. Χρ. Παπαδόπουλος, στή Μ.Ε.Ε. τ. Β', σ. 187.

7. Βλ. στὸ κείμενο στίχ.: 57, 59, 64, 114, 115, κλπ.

8. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 187.

9. Βλ. κείμενο, στ. 54 κ.έ.

10. Βλ. κείμενο, στ. 84 κ.έ.

11. Βλ. Κείμενο, στ. 68-74. Θ. Ν. Φιλαδέλφεια, ὁ.π., σ. 145.— Δ. Γρ. Καμπούρογλου, *Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν*, τ. Α', Ἀθήνα 1899, σ. 168-171, ὅπου παρατίθεται τὸ γράμμα

«εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς, εὐγλωττος καὶ εὐφραδῆς ῥήτωρ»¹². Ὁ Ἀθανάσιος θὰ παραμείνει ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν δυὸ περίπου χρόνια (1785-1787). Ὡστόσο ἡ ἀπότομη ἐκθρόνιση, καθάρηση καὶ ἐξορία τοῦ Βενεδίκτου καὶ ἡ ἄμεση ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ ἑνὸς προβλήματος πού θὰ συγκλονίσει τὸν χριστιανικὸ πληθυσμὸ τῆς Ἀθήνας καὶ ἕλης τῆς Ἀττικῆς γιὰ μιὰ ὀλόκληρη δεκαετία. Καὶ τὸ πρόβλημα θὰ ὀξυνθεῖ καὶ θὰ πάρει τὶς διαστάσεις ἀμειλίχτου πολέμου»¹³ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ ἀντιπάλους Μητροπολίτες, μὲ ἀντίστοιχο διχασμὸ τοῦ λαοῦ, ὅταν ὁ Βενέδικτος, μὲ ἀπόφαση τοῦ Πατριαρχείου, ἐπενέρχεται, ἀποκαταστημένος πλέον, στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας (22 Μαρτίου 1787), ἐνῶ, ἀντίθετα, ὁ Ἀθανάσιος ἐκθρονίζεται καὶ παίρνει τὸ δρόμο τῆς ἐξορίας γιὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος (1787)¹⁴.

4. Λίγο ἀργότερα ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀθήνας θὰ περάσει ἀπὸ μιὰ δύσκολη κατάσταση: τὸ «θανατικὸν»¹⁵, τὴ φοβερὴ δηλ. πανούκλα πού προκάλεσε πολλὰ θύματα (καλοκαῖρι 1789). Δὲν εἶχε ὅμως περάσει οὔτε μῆνας ἀπὸ τὸ σταμάτημα τοῦ «θανατικοῦ» καὶ ὁ Ἀθανάσιος μὲ τοὺς ὀπαδοὺς του θὰ ἐπιχειρήσει νὰ καταλάβει πραξικοπηματικὰ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας (18 Σεπτεμβρίου 1789)¹⁶. Ὁ Βενέδικτος συλλαμβάνεται καὶ δέσμιος ρίχνεται στὴ φυλακὴ, ὅπου ἔμεινε 9 ἡμέρες¹⁷. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1789 ἤρθαν ἀγράμματα ἀπὸ τὴν βασιλεύου-

τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γαβριὴλ Γ' «περὶ καθιέρσεως Βενεδίκτου καὶ ἀναγνώρισεως Ἀθανασίου».

12. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π.

13. Θ. Ν. Φιλαδελφέας, ὁ.π., σ. 145 κ.έ.

14. Βλ. Κείμενο στ. 88 κ.έ.

15. Π. Κοδρικᾶς, Ἐφημερίδες, σ.

13. Ὁ Κοδρικᾶς, τότε, εἶχε συμβεῖ νὰ ταξιδέψει στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔμεναν καὶ οἱ γονεῖς του, ἀλλὰ, ἐνῶ ἔφτασε στὴν Ἀττικὴ στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου, μπηγέκε στὴν πόλη τῆς Ἀθήνας στις 2 Αὐγ. 1789. Πάντως στὴν «Ἀναφορὰ» δὲν μνημονεύεται τίποτε σχετικὸ.

16. Τὸ σοβαρὸ αὐτὸ γεγονὸς δὲν μνημονεύεται στὴν «Ἀναφορὰ», τὸ ἀναφέρει ὅμως μὲ ἀριετὲς λεπτομέρειες ὁ Παναγιώτης Κοδρικᾶς, πού τότε

βρίσκεται στὴν Ἀθήνα. Βλ. Ἐφημερίδες, σ. 13 κ.έ.

17. Ὁ Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13 σημειώνει τὰ ἐξῆς: «ἡ [Σεπτεμβρίου 1789] ἡμέρα τρίτη. Πρὸς ἐσπέραν ἦλθεν τατάρης (= ταχυδρόμος) μὲ τὴν χαροποιὰν εἶδησιν τοῦ ὅτι ἐπανελάβεν ὁ Ἀθανάσιος τὴν Ἐπαρχίαν Ἀθηνῶν καὶ ἐξώσθη ὁ πονηρόβιος Βενέδικτος». Καὶ συνεχίζει ὁ ἴδιος: «ἠθ', ἡμέρα τετάρτη. Κρατήσαντες τὸν ἐξωσμένον Βενέδικτον οἱ ἄρχοντες διὰ προσταγῆς τοῦ Ἀγᾶ (...) τὸν ἐσφάλισαν εἰς ἕνα σκοτεινὸν ὀδᾶ (...) μὲ σίδηρα εἰς τὰ ποδάρια (...)». Κι ἐξακολουθεῖ: «κ', ἔδειραν εἰς τοῦ ζαπίτη εἰς τὸν φάλαγγα τὸν Διάκον Βαρθολομαῖον, Δέντε ἐπιλεγόμενον, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὰ ἄσπρα τῆς Μητροπόλεως».

σαν)¹⁸ και (εὐγῆκεν ὁ Κύρ Βενέδικτος ὡς ἀπὸ σταδίου θριαμβεύων)¹⁹.

Τὸ ἀποτυχημένο πραξικόπημα τοῦ Ἀθανασίου γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Μητρόπολης τῆς Ἀθήνας ἀποτελεῖ δίχως ἄλλο μιὰν ἀκραία ἔκφραση τοῦ «ἀμειλικτου πολέμου» ἀνάμεσα στοὺς δυὸ Μητροπολίτες. Ταυτόχρονα ἐβάθυνε τὴ διαίρεση τοῦ λαοῦ τῆς Ἀθήνας σὲ δυὸ παρατάξεις καὶ δημιούργησε ἕνα κλίμα δυσπιστίας μεταξὺ του, ποὺ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μεγάλωνε. Τὰ πράγματα ὅμως αὐτὰ στάθηκαν πρόσφορο ἔδαφος στὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ. Ἐπιβάλλει καινούργιους βαρύντατους, καὶ αὐθαίρετους, φόρους²⁰ στὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας· πυκνώνει τὰ διάφορα δασίματα καὶ ἀγγραφεῖς καὶ μαστιγώνει ἀνελέητα, φυλακίζει καὶ θανατώνει καθένα ποὺ ἀντιδρᾷ στὰ ἀπάνθρωπα μέτρα του ὅταν ἀδυνατεῖ νὰ τὰ ἐκπληρώσει. Ἡ τυραννικὴ σκληρότητα τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ δὲν γνωρίζει, στὰ χρόνια ἐκεῖνα, κανένα φραγμό. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως εἶναι φυσικό, Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, αἰσθάνονται ὀλοένα καὶ περισσότερο τὴν τυραννίαν καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν τελικὴ τους ἀντίδραση, στὴν ὁποία θὰ λάβουν μέρος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλη, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους διαθέτουν σημαίνουσες γνωριμίες. Ἔτσι, τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1795 πρεσβεία πάλι Ἀθηναίων μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἡγούμενο Διονύσιο Πετράκη²¹ ἔρχεται στὴν Πρωτεύουσα γιὰ νὰ καταγγεῖλει τὸν τύραννο καί, μὲ τὴν κινητοποίηση ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ ἐπηρέαζαν καὶ ποὺ διέθεταν ἰσχύ,²² νὰ δώσουν ἕνα τέρμα στὴν ἀφόρητη τυραννίαν. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς ἀνακλήθηκε στὴν Πόλη, ὅπου

18. Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13. Στὰ «γράμματα», σημειώνει ὁ Κοδρικᾶς, «περικλειέτο ἡ καθάρσις τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Βενεδίκτου». Τὴν παράδοσίν τους στὰ χέρια τοῦ Βενεδίκτου τὴ θεωρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κοδρικᾶς ὡς «ἄσκηπτον σιέψιν καὶ ἄκριτον ἀπόφασιν».

19. Π. Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13.

20. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆς ἐκτὸς ἄλλων ἀνάγκασε τότε ὅλους τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῦ ὑπογράψουν «Χρεωστικὴν ἀλληλέγγυον ὁμολογίαν 400.000 γροσίων καταβλητέων πρὸς αὐτόν». Τὰ χρήματα, βέβαια, εἰσπράχθηκαν σὲ σύντομο διάστημα μὲ τὴ χρήση κάθε μέσου βίας καὶ καταναγκασμοῦ. Βλ. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 187.

21. Χρ. Παπαδόπουλος, ὁ.π. Στὴν «ἀναφορά», πάντως, δὲ γίνεται καμία μνεία.

22. Καὶ σὲ προηγούμενη σημείωσή (ἐδῶ, σ. 506) ἀναφέραμε ὅτι οἱ ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλη Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐνήμεροι τῆς τυραννίας τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ καὶ εἶχαν μόνιμη φροντίδα ν' ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα τους ἀπὸ τὸν τύραννο. Ὁ Κοδρικᾶς (ὁ.π., σ. 92) σημειώνει τίς ἐπαφές του μὲ τοὺς Πειζαδέδες Μουρούζηδες καὶ τὴ γιὰ πρώτη φορὰ συνάντησή του (στὸ σπῆτι τῶν Μουρούζηδων) μὲ τὸ μισερ Σκαρλάτο, αὐστis ἦν ἕνας τῶν προστατευόντων τοὺς Ἀθηναίους, ἰσχύων παρὰ τε τῷ Βασιδῆ Κεχαγασὶ καὶ παρὰ τῷ Τζελεπῆ Ἐφένδῃ».

σὲ λίγο τέθηκε στὴ διάθεση τῆς ἀνάκρισης. Τελικά, ὁ ἐπὶ εἴκοσι χρόνια τύραννος τῆς Ἀθήνας, μὴν ἔχοντας πιά τὴν προστασία τῆς Ἀσμᾶ Σουλτάνας, ποὺ στὸ μεταξύ εἶχε πεθάνει, συλλαμβάνεται καὶ ὀδηγεῖται στὴν Κῶ, ὅπου καὶ θανατώνεται (23 Δεκεμβρίου 1795).

5. Μετὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, ὁ Σουλτάνος διόρισε βόιβοδα τῆς Ἀττικῆς τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά, ποὺ ἦταν καὶ βόιβοδας Θεβῶν καὶ Λεβαδείας. Ἡ «ἀναφορά» τὸν χαρακτηρίζει «διοικητὴν ἡμερον, πρᾶον καὶ φιλόανθρωπον»²³. Πάντως οἱ Ἀθηναῖοι ἀρχίζουν νὰ αἰσθάνονται ἀνακούφιση καὶ ν' ἀναγνωρίζουν τὴ μεγάλη ἐπιτυχία τῆς τελευταίας πρεσβείας καὶ τῶν ἰσχυρῶν Ἀθηναίων τῆς Πόλης. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, οἱ τελευταῖοι, μὲ τὴν ὑποκίνηση τοῦ Ἀθανασίου καὶ τοῦ φίλου του Παναγιώτη Κοδρικᾶ²⁴, ποὺ καὶ οἱ δύο τότε βρισκόνταν στὴν Πρωτεύουσα, θὰ δεχτοῦν νὰ μὴ σταματήσουν στὴν ἐκκαθάριση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ μόνο, ἀλλὰ νὰ προχωρήσουν καὶ στὴν ἐκκαθάριση τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος» τῆς Ἀθήνας, καὶ πῶς συγκεκριμένα στὴν ἐκθρόνιση καὶ τὸ διωγμὸ τοῦ Βενεδίκτου. Ὁ κύριος μάλιστα ἀντίπαλος τοῦ τελευταίου, ὁ Ἀθανάσιος, ποὺ μένει ὀχτὼ περίπου χρόνια δίχως ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες του νὰ τὸν ἐπανακτήσει,²⁵ δὲν ἔχει ἐγκαταλείψει οὔτε στιγμὴ τὶς βλέψεις του γιὰ τὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας. Ἐκμεταλλεῖται τότε τὸ σοβαρὸ ἐπεισόδιο τῆς ἐξέγερσης φίλων καὶ ὀπαδῶν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν κεχαγιά του Μελέκ Ἐφένδη, ἐναντίον τοῦ νόμιμα διορισμένου βόιβοδα Σουλεϊμάν Ἀγά (Ἀπρίλιος 1796)²⁶ καὶ ἐξαπολύει τὴν κατηγορία ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν ἐξέγερση αὐτὴ, τὴν «ἀποστασία», ὅπως τὴ χαρακτηρίζει ἡ «Ἀναφορά», βρίσκεται ὁ Βενεδίκτος, ποὺ στάθηκε πιστός, πάντοτε, φίλος καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ Τυράννου, ποὺ οἱ ἐνέργειές του, ὅπως καὶ ἡ τελευταία τῶν ὀπαδῶν, στρέφονταν κατὰ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.

23. Βλ. κείμενο, στίχ. 110 κ.έ.—
I. Μπενιζέλου, *Ἱστορία νέα τῶν ἐν Ἀθήναις συμβεβηκότων*, χρονικὸ τοῦ Ἀθηναίου Διδασκάλου, ἀνέκδοτο· μεγάλο μέρος του δημοσιεύει ὁ Θ. Ν. Φιλαδελφέας, *Ἱστορία τῶν Ἀθηρῶν*, Ἀθήναι 1902, σ. 286-316.

24. Ὁ Π. Κοδρικᾶς ὄχι μόνο βρισκόταν τότε στὴν πρωτεύουσα, ἀλλὰ σημειώνει (ὁ.π., σ. 99): «ἡ μόνη μου ἀσχολία ἦν τὸ νὰ εὐγγῆ εἰς ἔκβασιν ἡ ἐλευθερία τῶν Ἀθηναίων».

25. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀπόπειρα πραξικοπήματος τοῦ 1789· βλ. σημ. 16.

26. Βλ. κείμενο, σ. 146 κ.έ.—Ἡ ἐξέγερση τοῦ Μελέκ Ἐφένδη σκόπευε τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Σουλεϊμάν Ἀγά καὶ τὴν κατάληψη ἀπὸ τὸν ἴδιο τῆς ἐξουσίας· ἐκτὸς ἀπὸ Τούρκους ὀπαδοὺς του ὁ Μελέκ ἐπιχείρησε νὰ πάρει μὲ τὸ μέρος του καὶ Ἕλληνες. Ὁ I. Μπενιζέλος, αὐτόπτης μάρτυρας τῶν γεγονότων αὐτῶν, τὰ περιγράφει (ὁ.π., σ. 309) ὡς ἐξῆς: «ὁ δὲ Κύρ Βενεδίκτος

Πραγματικά, ένα από τα κύρια επίπεδα τῆς κατηγορίας κατὰ Βενεδίκτου εἶναι τὸ πολιτικό· νὰ παρασταθεῖ δηλ. ὁ Βενέδικτος ἐχθρὸς τῆς Κραταιῆς Βασιλείας, ἄτακτος καὶ ἀντάρτης ἀπέναντί της, ἀποστάτης²⁷. Οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ τὸ πάθος τοῦ ἀρχηγοῦ τους, θέλουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ διεγείρουν τὸ ἐνστικτο τῆς πολιτικῆς συντήρησης τοῦ Σουλτάνου²⁸, γιὰ νὰ ἐπέμβει ἀποφασιστικά, ὅπως ἔγινε μὲ τὴν περίπτωση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ. Τὸ γεγονός μάλιστα τῆς ἐξέγερσης τοῦ Μελέκ καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ νόμιμου βόιβοδα Σουλεϊμάν Ἀγά νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ προσφύγει στὴν πρωτεύουσα, ὅπου καὶ κατάγγειλε τὴν ἀποστασία, ὑπῆρξε ἐξαιρετικὴ ἀφορμὴ νὰ θεωρηθεῖ ὑπεύθυνος τῆς ἐκρυθμῆς αὐτῆς κατάτασης ὁ Βενέδικτος²⁹· ἡ «ἀναφορὰ» στὸ σημεῖο αὐτό, συμπληρωμένη ἀπὸ τὸ Β' χέρι, στέκεται μὲ ἰδιαίτερη ἀναλυτικότητα (στ. 115-167). Ἐπιπλέον ἡ «ἀναφορὰ» εἶναι τὸ κύριο

εὐθὺς [μετὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ κινήματος τοῦ Μελέκ] ἔκαμε σὺνάξιν τοῦ πλήθους, παρόντος καὶ τοῦ Βόιβοδα, καὶ ἐλάλησεν, ὡς ἀπὸ μέρους ὄλου τοῦ ραγιαῖ, ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμεθα κατ' οὐδένα τρόπον εὐχαριστημένοι, ἀλλ' οὐδὲ ἔχομεν ὄλως γνώμην ἢ εἶδῃσιν εἰς αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν Τούρκων. Ἡμεῖς στέργομεν καὶ ζητοῦμεν ἐκεῖνον τὸν Βόιβοδαν ὅπου ἔσπειλεν ἡ Βασιλεία [δηλ. τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά]. Ἐκ δὲ τούτου οἱ Τούρκοι δις καὶ τρεῖς ἐσυνάχθησαν προσκαλέσαντες εἰς τὴν σὺνάξιν καὶ τοὺς ρωμαίους καὶ πολλὰ ἐδοκίμασαν νὰ τοὺς ἐμβάσουν καὶ αὐτοὺς εἰς αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα, ὥστε νὰ γένη κοινὴ ἐνωσις Τούρκων καὶ Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι πάντοτε ἀπεκρίνοντο μὲ τὸ στόμα τοῦ Βενεδίκτου ὅτι ἡμεῖς, ραγιαῖδες ὄντες, οὔτε ἔχομεν οὔτε ἠμποροῦμεν νὰ ἔχομεν καμμίαν συγκοινωνίαν εἰς αὐτὸ τὸ πρῶγμα.»

27. Σ' ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ κειμένου τῆς «ἀναφορᾶς» οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ἐπανέρχονται· οἱ λ. «ἀποστασία, ἀποστάτης» ἐπανέρχεται 12 φορές (στ. 60, 63, 65, 92, 138, 150, 156, 158, 169, 171, 193, 224)· ἡ λ. «ἄτακτος»,

5 φορές (στ. 63, 74, 122, 134, 143)· ἡ λ. «ἀντάρτης», 3 φορές (στ. 86, 93, 169). Ἐξἄλλου ἡ φράση: «Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων πίστις πρὸς τὴν Κραταιὴν καὶ Εὐεργέτιδα Βασιλείαν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεήλατος πνέει ἀποστασίας, ἐμπνέει διχοστασίας, ἐρεθίζει τοὺς ἀπλουστέρους εἰς ἀταξίας» (στ. 223-225) ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσει τὸ Βενέδικτο ἐχθρὸ τοῦ Σουλτάνου.

28. Ὑπενθυμίζουμε ἀπλῶς, γιὰτι εἶναι πολὺ γνωστὸ, ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ σημειώνονται ἀποστασίες σοβαρῆς σέ βάρους τῆς Κεντρικῆς ἐξουσίας (πρβλ. Πασβάνογλου Βιδινίου, Ἀλῆ Πασᾶς Ἰωαννίνων κλπ.), ποὺ τὴ συγκλονίζουν καὶ ἐπιδεινώνουν τὴν κρίση της.

29. Πόσο μεγάλη σημασία ἀπέδιδαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸ νὰ θεωρηθεῖ ὁ Βενέδικτος ὁ κύριος ὑπεύθυνος καὶ ὑποκινητῆς τῆς ἐξέγερσης τοῦ Μελέκ μαρτυρεῖ ἡ φράση τοῦ Ι. Μπενιζέλου (ὁ.π., σ. 310) κατὰ τὴν ὁποία ἄνθρωποι τοῦ Ἀθηναίου συνάντησαν τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά στὴν Πρωτεύουσα καὶ αὐτὸν ἐδίδασαν νὰ εἰπῆ πρὸς τὸν Αὐθέντην ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἶχε μέρος πολὺ ὁ Βενέδικτος καὶ αὐτὸς ἐστάθη αἷτιος».

μέσο μὲ τὸ ὅποιο δίνεται ἡ μάχη τῶν Ἀθηνασικῶν κατὰ Βενεδίκτου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατηγορίες στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο μποροῦν κάποια στιγμή νὰ ἐλεγχθοῦν ὄχι ἀκριβεῖς, γι' αὐτὸ οἱ ὀπαδοὶ καὶ φίλοι τοῦ Ἀθανασίου στὴν Πόλη θὰ κινητοποιηθοῦν γιὰ νὰ ἐπηρεάσουν τοὺς ἀρμόδιους πάνω στὶς κατηγορίες αὐτές, χωρὶς φυσικὰ νὰ παραλείπουν καὶ τὶς κατηγορίες στὰ ἄλλα ἐπίπεδα, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ γίνῃ πιὸ κάτω λόγος. Στὴν κινητοποίησή τους αὐτὴ κρύβεται ὅπωςσδήποτε καὶ ὁ φόβος τοὺς μήπως οἱ πληροφορίες τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων γύρω ἀπὸ τὸ Βενέδικτο εἶναι ἄλλες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ αὐτοὶ θέλουν νὰ υπαγορεύσουν³⁰.

6. Ἐνα ἄλλο ἐπίπεδο κατηγοριῶν εἶναι τὸ «Ἐκκλησιαστικόν», ποὺ ἐπίκεντρό του εἶναι νὰ παρασταθεῖ ὁ Βενέδικτος ὅτι εἶναι «Φράγκος», δηλ. καθολικός, κι ὄχι ὀρθόδοξος. Καὶ ἡ κατηγορία αὐτή, ποὺ ἀποβλέπει νὰ διεγείρει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὸ μέγα χρέος τοῦ υπερασπιστῆ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀκοίμητου φρουροῦ τῆς ἀπὸ κάθε διείσδυση στοὺς κόλπους τῆς αἰρετικῶν δοξασιῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ παπισμοῦ, ἐπανέρχεται ἀρκετὰ συχνὰ σ' ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ κειμένου τῆς «Ἀναφοράς». Τὸν ἐρχομὸ του στὸ χηρεύοντα θρόνο τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν Πισιδία τῆς Μικρασίας, τὸν θεωρεῖ ὅτι ἔγινε «ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Φράγκων» (στ. 42). Τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκθρόνιση καὶ ἐξορία καὶ τὸν ἀντίστοιχο διωγμὸ τοῦ Ἀθανασίου, ἡ «Ἀναφορά» τὴν ἀποδίδει στὴ φροντίδα τοῦ Τυράννου καὶ τῶν συντρόφων του καὶ «τοῖς υπερασπισταῖς τοῦ Βενεδίκτου Φράγκοις» (στ. 88). Τὸ ὄνομά του ἐπίσης ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν «ἀναφορά», στοιχεῖο ποὺ «κηρύττει φραγκισμόν»³¹ (στ. 182). Οἱ «Φράγκοι» ἀκόμη τῶν Ἀθηναίων εἶναι οἱ εὐνοούμενοί του καὶ σ' αὐτοὺς θέλει (νὰ καθυποβάλλῃ τὸ κοινόν μας) (στ. 196). Τὸ ἀποκορύφωμα πάντως τῆς καταγγελίας κατὰ Βενεδίκτου γιὰ φραγκισμό διατυπώνεται μὲ τὴ φράση: «ἦ ἓνα Φραγκόπαππα ἔχομεν ἢ αὐτόν, τὸ ὅμοιον

30. Ὁ Ι. Μπενιζέλος γράφει γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τὰ ἐξῆς (ὁ.π., σ. 310): «ὠρμησαν [οἱ ἐχθροὶ τοῦ Βενεδίκτου στὴν πρωτεύουσα] μὲ ἔγγραφα δις καὶ τρίς πρὸς τὸν Ἐπίτροπον καὶ αὐτὸν τὸν Ἄνακτα, ἕως οὗ, μὲ ὅλην τὴν ἔνστασιν καὶ ἐναντιότητα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐρημηρέως (ὑπογρ. δική μας), ἔξωσαν τὸν δυσ-

τυχῆ Βενέδικτον καὶ κατέστησαν ἐκ δευτέρου Ἀθηναίων τὸν Κύρ Ἀθανάσιον».

31. Τὸ ὄνομα Βενέδικτος εἶναι, βέβαια, τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότη τῆς Ἀθήνας· φυσικὰ, εἶναι λατινογενὲς (benedictus=εὐλογημένος), ἀλλὰ δὲν παύει νὰ εἶναι καὶ βαφτιστικὸ ὄνομα ἐλληνορθοδόξων στὶς κοινότητες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

εἶναι» (στ. 215). Στὸ ἐπίπεδο αὐτὸ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ οἱ κατηγορίες κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Βενεδίκτος πούλησε ἐκκλησίες στὸ Χατζῆ Ἀλῆ, πού στῆ συνέχεια ἐκεῖνος τὶς γκρέμισε.

Τὸ τρίτο, τέλος, ἐπίπεδο τῶν κατηγοριῶν τῆς «Ἀναφορᾶς» κατὰ Βενεδίκτου, τὸ ἠθικό, ἀποβλέπει νὰ διεγείρει τὶς συνειδήσεις τοῦ ἀπλοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ στραφεῖ ἐναντίον τοῦ κατηγορουμένου. «Ὅλο τὸ κείμενο τῆς «Ἀναφορᾶς» εἶναι γεμάτο ἀπὸ τέτοιες κατηγορίες: θὰ σταθοῦμε ὅμως σὲ μερικὲς χαρακτηριστικὲς, πού μαρτυροῦν δὶχως ἄλλο τὴν ἐμπάθεια τῶν ἀντιπάλων τοῦ Βενεδίκτου. Ὁ βίος του χαρακτηρίζεται «ἀχαλίνωτος, ἀρχιερεῖ ἀνοίξεις» (στ. 49)· εἶναι ὁ ἴδιος τὸ θηρίον³² τῆς ἀποκαλύψεως (στ. 101)· «ἔχει τὰς ἐμπαθεῖς ὀρέξεις του αὐτοκράτορας τῶν ἰδίων του λογισμῶν» (στ. 200)· «τρέφει ἀναφανδὸν παλλακίδας καὶ τετραγαμίαν πρὸς χάριν αὐτοῦ ἐπιτρέπων καὶ συγχωρῶν» (στ. 201-202)· χρησιμοποιεῖ «τὸ ἱερὸν τῆς ἐξομολογήσεως μυστήριον ὄργανον σκοπῶν μικρῶν κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων» (στ. 206 κ.έ.)· εἶναι ὁ ἴδιος «μιαρὸν βδέλυγμα ὅλως ἀσελγὲς καὶ ἀκόλαστον ἐν τόπῳ ἁγίῳ» (στ. 232 κ.έ.). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὶς τελευταῖες αὐτὲς κατηγορίες ὁ ἀπλὸς λαός, πού θέλει τὸ Δεσπότη του ὑπόδειγμα ἀρετῆς, θ' ἀντιδράσει κατὰ τοῦ κατηγορουμένου, πού θὰ μείνει ἔτσι χωρὶς ὀπαδούς.

7. Παρουσιάσαμε κάπως ἀναλυτικὰ τὸ περιεχόμενο τῆς «Ἀναφορᾶς», πού συνοψίζει μιὰ πολὺ δύσκολη περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Ἀθήνας, τὴν περίοδο τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ III' αἰῶνα. Κεντρικὸς τῆς ὅμως στόχος εἶναι τὸ «Ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα», πού δίχασε τὸ λαὸ τῶν Ἀθηνῶν: ἓνα μέρος εἶχε ταχθεῖ μὲ τὴν πλευρὰ τοῦ Βενεδίκτου, καὶ ἓνα ἄλλο μέρος μὲ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀθανασίου. Πάντως οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ διχασμοῦ ἐκτεθῆκαν προηγουμένως, ἐνῶ ἡ ἴδια ἡ «Ἀναφορὰ» ὡς μέσο τοῦ ἀποφασιστικοῦ ἀγώνα τῆς παράταξης τοῦ Ἀθανασίου θὰ ἐνισχυθεῖ, κάτω ἀπὸ μιὰ συγκυρία εὐνοϊκῶν περιστάτικων, ἀπὸ πολὺ σοβαροὺς παράγοντες³³. Ἔτσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελικῆς αὐτῆς προσ-

32. Ἀποκάλυψη Ἰωάννου κεφ. ιγ', 18: «ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς'» (= 666)· τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος Βενεδίκτος θεωροῦμενα ὡς ἀριθμοὶ καὶ προστιθέμενοι δίνουν τὸν ἀριθ. 666: 2+5+50+5+4+10+20+300+70+200.

33. Τὸ ὅτι ὁ Ἀθανάσιος καὶ οἱ φίλοι του στῆ Πόλη, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1796, δὲν ἀρκέστηκαν στῆν ὑποβολὴ τῆς «Ἀναφορᾶς», ἀλλὰ κινητοποιήθηκαν νὰ ἐπηρεάσουν ἰσχυρὰ πρόσωπα, κυρίως πολιτικά, τὸ γράφει ὁ I. Μπενιζέλος (βλ. σημ. 30). Ὁ ἴδιος ἀναφέρει καὶ τὴν τελικὴ ἔκβαση αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα.

πάθειας τοῦ Ἀθανασίου καὶ τῶν ὀπαδῶν του θὰ στεφθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχία. Ὁ Βενέδικτος ἐκθρονίστηκε τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1796³⁴, ἐνῶ ὁ Ἀθανάσιος ἐπανερχεται στὴν Ἀθήνα ὡς Μητροπολίτης στίς 14 Ὀκτωβρίου 1796³⁵, ὅπου θὰ παραμείνει ὡς τὸ θάνατό του (20 Σεπτεμβρίου 1799)³⁶. Στὴ δευτέρα θητεία του ὡς Μητροπολίτη Ἀθήνας, ὁ Ἀθανάσιος θὰ δεῖξει μιὰν ἄνευ προηγούμενου φιλοχρηματία πού θὰ προκαλέσει τὴν ἀγανάκτηση τῶν Ἀθηναίων³⁷. Τὸ φαινόμενο, πέρα ἀπὸ τὴν περίπτωση χαρακτηρη, ὑφείλεται περισσότερο στὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀθανάσιος, ἐπὶ τόσα χρόνια χωρὶς θέση, εἶχε δημιουργήσει πολλὰ χρέη, πού τώρα θέλει νὰ τὰ ἐξοφλήσει μὲ κάθε τρόπο³⁸.

8. Ἔχουμε σημειώσει στὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ «Ἀναφορὰ» («Ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηναίων»), ὅπως ἔχει περιέλθει στὰ χέρια μας, δίνει τὴν εἰκόνα ἑνὸς «Πρόχειρου», στὸ ὁποῖο ἔχουν συνεργαστεῖ δυὸ χέρια, τὸ Α' καὶ τὸ Β', καὶ ὅτι καθαρογραμμένο τὸ τελικὸ τῆς κείμενο θὰ στελενόταν στὸν προορισμό της. Κι ἀφήσαμε γιὰ ἀργότερα τὴν προσπάθεια τῆς ταύτισης τῶν δυὸ προσώπων πού τὴ σύνταξαν. Ποιὸ ἄραγε νὰ εἶναι τὸ Α' καὶ ποιὸ τὸ Β' χέρι;

Τὸ Α' χέρι, ὅπως φαίνεται καθαρά, σύνταξε ἕνα πλῆρες ἀρχικὸ κείμενο, στὸ τέλος τοῦ ὁποῖου τοποθετεῖ καὶ τὴν ὑπογραφή: «Ἀπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηναίων» καὶ τὴ σφραγίδα. Τέτοια ὅμως πρωτοβουλία σύνταξης μιᾶς «Ἀναφορᾶς», μὲ πάθος ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου πού καταγγέλλει, μὲ ὕφος πού νὰ προκαλεῖ ἐντύπωση, ἀλλὰ καὶ πεποίθηση στὸν ἴδιο γιὰ ὅσα λέγει, μὲ μιὰ γλώσσα κατεξοχὴν ἀρχαϊζουσα ἐκκλησιαστικὴ, πού δίνει ἰδιαιτέρα προσοχὴ στὴ λέξη καὶ στὰ ρητορικὰ σχήματα παρὰ στὴν οὐσία καὶ στὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα, δὲν μπορεῖ ν' ἀνήκει παρὰ σὲ πρόσωπο πού ἔχει μέγιστο καὶ ἄμεσο συμφέρον γι' αὐτὸ πού γράφει, καὶ νὰ διαθέτει μιὰ ἀξιόλογη ἐκκλησιαστικὴ, τουλάχιστον, παιδεία ἢ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἐκκλησιαστικός, ἔτσι πού νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη νὰ

34. Ὁ Βενέδικτος δὲν θὰ ἐπανεέλθει ποτὲ πιά στὴν Ἀθήνα, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε μητροπολίτης δέκα περίπου χρόνια. Τὸ 1801 θὰ ἐμφανιστεῖ ὡς μητροπολίτης Βιδύνης.

35. Ὁ Κοδρικᾶς (ἔ.π., σ. 99-100) σημειώνει ὅτι ὁ Ἀθανάσιος μὲ τὸ διορισμὸ στὸ χέρι ἀναχώρησε γιὰ τὴν Ἀθήνα στίς 2 Ὀκτωβρίου 1796· μαζὶ του ἀναχωρεῖ καὶ ὁ ἀδελφός του Κοδρικᾶ Ἰωάννης.

36. Μυστακίδης, «Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι», *ΕΕΒΣ* IB', σ. 154.

37. Χρ. Παπαδόπουλος, ἔ.π., 187.

38. Ἀνάμεσα στοὺς δανειστὲς τοῦ Ἀθανασίου εἶναι καὶ ὁ Π. Κοδρικᾶς, πού σημειώνει (ἔ.π., σ. 99-100): «διὰ νὰ πληρῶση [ὁ ἀδελφός μου] τὸ πατρικὸ μου σπίτι ἐδιώρισα νὰ λάβῃ (...) ἀπὸ Ἀθηναίων [Ἀθανάσιο] τὸ διάφορον τῶν χιλίων (...) γρῶσ. 25· ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὸ διάφορον τῶν πέντε χιλιάδων (...) γρῶσ. 166,50».

προσφύγει σὲ τρίτο πρόσωπο γιὰ νὰ συντάξει ἓνα κείμενο γιὰ ἓνα τέτοιο θέμα. Τὸ πρόσωπο αὐτό, γιὰ μᾶς, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἄθανάσιος. Σ' ἐπικουρία τῆς ὑπόθεσής μας αὐτῆς ἔρχεται τὸ κείμενο ἀναφορᾶς (τῆς 4 Δεκ. 1797), αὐτόγραφο τοῦ Ἄθανασίου³⁹, ἀρχιεπισκόπου πιά τότε Ἀθηνῶν· ἡ σύγκριση τῆς γραφῆς ἐκείνου τοῦ κειμένου, μικρότερου βέβαια, καὶ τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου («τῆς Ἀναφορᾶς») μαρτυρεῖ ἀντικειμενικότερα τὴν ταυτότητα τοῦ Ἄθανασίου, ὡς τοῦ Α' συντάκτη τῆς.

Ἄλλο γιὰ τὸ Β' χέρι δὲν ἔχουμε καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ὁ Ἄθηναιὸς λόγιος Παναγιώτης Κοδρικᾶς, ἄνθρωπος μεγάλης παιδείας, γνώστης τῶν πραγμάτων τῆς ιδιαίτερης πατρίδας του καὶ μὲ ὑψηλὴς γνωριμίες στοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς κύκλους τῆς Πρωτεύουσας. Ὁ Ἄθανάσιος ἦταν φίλος του, ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κοδρικᾶς στὶς «Ἐφημερίδες» του⁴⁰, καὶ κάτι ἀκόμη περισσότερο: ἦταν οἰκονομικὰ ἐξαρτημένος του⁴¹. Ἐπομένως, ὅχι μόνο μποροῦσε νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ τὸ χειρόγραφο του, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ ἐπιτρέψει οἰαδήποτε ἐπέμβαση: ἀπὸ τὴν ἀπλὴ διόρθωση λέξεων ἢ φράσεων μέχρι προσθήκες καὶ συμπληρώσεις μὲ ὀλόκληρα κείμενα ἐντελῶς δικὰ του. Καὶ πραγματικὰ, τὰ ὅσα ἔχει διορθώσει, μὲ ἀντίστοιχες διαγραφές τοῦ κειμένου τοῦ Ἄθανασίου, καθὼς καὶ ὅσα ἔχει προσθέσει ἢ συμπληρώσει ἀνέρχονται σὲ 139 γραμμές⁴², ἐνῶ τὸ σύνολο τῆς «Ἀναφορᾶς» ἀποτελεῖται ἀπὸ 254, πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Ἄθανασίου πού τελικὰ ἀπέμεινε δὲν ξεπερνᾷ τις 134 γραμμές. Ἀλλὰ ἡ ταυτότητα τοῦ Κοδρικᾶ ὡς τοῦ Β' συντάκτη τῆς «Ἀναφορᾶς» κατὰ Βενεδίκτη, συντάκτη στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς, ἀποδείχεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι: α) Βρέθηκε στὰ κατὰλοιπά του⁴³, ἀφοῦ τὸ καθαρογραμμένο θὰ στάλ-

39. Παραπέμπουμε στὴν ὑπ' ἀριθ. 117 τῆς 4 Δεκ. 1797 ἀναφορά, ὑπογραμμένη ἀπὸ τὸν Ἀθηνῶν Ἄθανάσιο καὶ τὸν Θεβῶν Κύριλλο, τοῦ Suppl. grec 708 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Παρισιοῦ. Τὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς, μαζί μὲ ὅλα τὰ ἔγγραφα τοῦ Κώδικα, δημοσιεύτηκαν στὰ *Ἑλληνικά*, τ. 27 (1974) σ. 333-334 ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο.

40. Βλ. σημ. 17.

41. Βλ. σημ. 38.

42. Στὴ δημοσίευση τοῦ κειμένου

τῆς «ἀναφορᾶς», πού ἀκολουθεῖ ἀμέσως πρὸ πέρα, ὅ,τι ἀνήκει στὸν Π. Κοδρικᾶ εἶναι τυπωμένο μὲ πλάγια στοιχεῖα, ἐνῶ, ὅ,τι ἀνήκει στὸν Ἄθανάσιο, μὲ πεζά. Ὅσα ὅμως διάγραψε ὁ Κοδρικᾶς γιὰ νὰ κάνει τις διορθώσεις του, παρατίθενται σὲ εἰδικὴς ὑποσημειώσεις στὸ κάτω μέρος τῆς σελίδας. Ἔτσι μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει κανεὶς ὀλόκληρο τὸ ἀρχικὸ κείμενο τοῦ Ἄθανασίου καὶ νὰ κρίνει κατὰ πόσο ἦσαν εὔστοχες οἱ διορθώσεις.

43. Πβ. ἐδῶ, σ. 504.

θηκε στὸν προορισμό του· β) τὸ γραφικὸ χαρακτῆρα τῶν διορθώσεων καὶ προσθηκῶν ἢ συμπληρώσεων ποὺ συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ τὸ χαρακτῆρα ἄλλων αὐτογράφων του.

Ἔτσι τὰ δυὸ πρόσωπα ποὺ συνεργάστηκαν, γιὰ νὰ συντάξουν στὴν Πόλη τὴν κατὰ Βενεδίκτου Ἀναφορά, δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀθανάσιο ποὺ διεκδικοῦσε μὲ πάθος τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας καὶ τὸν Ἀθηναῖο Παναγιώτη Κοδρικᾶ, ποὺ, πέρα ἀπὸ τὴ γενικὴ του παιδεία καὶ τὴ λιβελλογραφικὴ του ἐπιδεξιότητα⁴⁴, ἦταν φίλος στενὸς τοῦ πρώτου.

9. Ἡ ᾠ Ἀναφορά, κατὰ περίεργον τρόπο, δὲν φέρνει καμιά χρονολογικὴ ἐνδειξὴ τῆς σύνταξης καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐκεῖ ποὺ προορίζεται. Ἴσως τὸ ἀπρόχειρο τοῦ χαρακτῆρα τῆς ν' ἀποτελεῖ μιὰ δικαιολογία τῆς παράλειψης. Πάντως ἡ σύνταξή τῆς ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο πρῶτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν Π. Κοδρικᾶ θὰ ἀπαίτησε ἓνα χρονικὸ διάστημα, γιὰτὶ τέτοια πράγματα δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ ὡς τὴν ἄλλη. Τὸ ἴδιο, ὡστόσο, τὸ κείμενο, δὲν παρέχει καμιά ἄμεση πληροφορία· ἡ φράση: «οἱ πρὸ τριακοσίων πεντήκοντα ἤδη χρόνων πισταοὶ (. . .) ὑπήκοοι Ἀθηναῖοι» (στ. 72-73) δὲν εἶναι παρὰ ἓνας χοντρικὰ στρογγυλεμένος ἀριθμὸς τῶν χρόνων ποὺ ἡ Ἀθήνα ὑποδουλώθηκε στοὺς Τούρκους⁴⁵. Ὁ προσδιορισμὸς, ἐπομένως, τῆς χρονολογίας τῆς σύνταξης καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς γίνεται ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται στὸ κείμενο, γνωστὰ ἄλλωστε ἀπὸ ἄλλοῦ. Ἔτσι, τὰ τελευταῖα γεγονότα ποὺ μνημονεύονται εἶναι ἡ ἐξέγερση τοῦ Μελέκ Ἐφένδη (Ἀπρίλιος 1796)· μετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν δίνεται καμιά πληροφορία γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ὡστε ἡ ᾠ Ἀναφορά πρέπει νὰ ἄρχισε νὰ συντάσσεται, τουλάχιστον, ἀπὸ τὸ Μάιο τοῦ 1796. Ὅταν πάλι στὶς 2 Ὀκτωβρίου 1796 ὁ Ἀθανάσιος,⁴⁶ ἔχοντας ἐπιτύχει τὸ σκοπὸ του, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, γιὰ νὰ φτάσει στὶς 14 τοῦ ἴδιου μηνᾶ στὴν Ἀθήνα⁴⁷, αὐτὸ ση-

44. Ἡ ᾠ Ἀναφορά στὸ σύνολό της εἶναι ἓνας λίβελλος· δὲν ἐνδιαφέρεται ν' ἀποδείξει ὅ,τι καταγγέλλει ὅσο νὰ σπιλώσει τὸν καταγγελλόμενον. Τὰ μέρη ποὺ ἀνήκουν στὸν ἀλάμο τοῦ Κοδρικᾶ δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτό· τὸ ἴδιο ὅμως παρατηρεῖται καὶ στὰ μέρη τοῦ Ἀθανασίου κειμένου. Γιὰ τὴ λιβελλογραφικὴ ἐπιδεξιότητα τοῦ Κοδρικᾶ βλ. Κ. Θ.

Δημαρᾶς, *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*, Ἀθήνα, Ἰκαρος 1975, σ. 207.

45. Ἡ Ἀθήνα, ὡς γνωστό, καταχτήθηκε τὸ 1456· ἂν προστεθοῦν τὰ 350 ποὺ σημειώνει ἡ ᾠ ἀναφορά, τότε φτάνουμε τὴ χρονολογία 1806, πρᾶγμα ἀδύνατον.

46. Βλ. σημ. 35.

47. Βλ. ἐδῶ, σ. 513.

μáινει ὅτι στοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ ποὺ προηγῆθηκαν, καὶ πρὸ παντὸς τὸν Αὐγούστο, ἡ «Ἀναφορὰ» θὰ εἶχε σταλεῖ, ὅπως ἐπίσης θὰ διεξάγονταν καὶ οἱ ἐπαφές τῶν φιλοαθανασικῶν μὲ τοὺς ἀρμόδιους ἰσχυροὺς παράγοντες. Ἡ «Ἀναφορὰ» ἐπομένως θὰ πρέπει νὰ συντάχτηκε τελικὰ τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1796.

Β' ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ "ΑΝΑΦΟΡΑΣ"*

*Παναγιώτατε, θεϊότατε καὶ σεβασμιώτατε Οἰκουμενικὲ ἡμῶν
Αὐθέντα καὶ Δέσποτα καὶ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος τῆς τοῦ Χριστοῦ
Μητροῦς ἡμῶν Μεγάλης Ἐκκλησίας.*

5 Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην¹ Παναγιότητα σὺν τῇ περὶ αὐτὴν ἁγία
καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ δουλικῶς προσκυνοῦντες, τὰς θεσπεσίους αὐτῆς κατα-
σπαζόμεθα χεῖρας.

10 † Χρέος ἀπαραίτητον φαίνεται καὶ τοῦτο, μᾶλλον θεῖοι καὶ πολιτικοὶ
θεσπίζουσι νόμοι, τὸ νὰ προστατεύεται² τὸ δίκαιον ἀπλῶς τῶν πτωχῶν
15 χριστιανῶν, πιστῶν ραγιαδῶν τῆς Κραταιᾶς βασιλείας³ καὶ χωρὶς ὄφε-
λος, χρεῖας καλούσης τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν
θεσπεσίαν κορυφὴν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τὸν ἱερὸν Σύλ-
λογον τῆς ἁγιωτάτης ἱερᾶς Συνελεύσεως τῶν περὶ αὐτὴν ἁγίων Ἀρχιε-
ρέων· πολλῶ δὲ μᾶλλον νομιμώτερον, ὅταν μάλιστα τὸ δίκαιον τοῦτο
15 ἀποτείνεται οὐ μόνον εἰς ὠφελείαν ἐνὸς ὀλοκλήρου χριστιανικοῦ πληρώ-
ματος ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ συμφέρον⁴ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας Μεγάλης

* Τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τῆς Ἀναφορᾶς ποὺ δημοσιεύετε μὲ πλάγια στοιχεῖα ἀνήκει στὴν παρέμβαση (διόρθωση, συμπλήρωση, προσθήκη) τοῦ Β' χειροῦ (= Π. Κοδρικᾶς), ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο, μὲ τὰ πεζά, στὸ Α' χεῖρι (= Ἀθανάσιος). Στὴν περίπτωση τῆς προσφώνησης, ὁ Π. Κοδρικᾶς σημείωσε τὴ δική του, ποὺ δὲν εἶναι πλήρης· στὴν καθαρογραφὴ ἓνα μέρος τῆς προσφώνησης Ἀθανασίου θὰ συμπλήρωσε ἐκεῖνη τοῦ Κοδρικᾶ.

1. Ὁ Κοδρ. διέγραψε δύο λέξεις: «καὶ θεοφροῦρητον», χωρὶς νὰ τίς ἀντικαταστήσει.

2. Διόρθωση Κοδρ., ἀφοῦ διέγραψε τὴ λ. «διαφενδύεται».

3. Προσθήκη Κοδρ. χωρὶς διαγραφὴ καμίας λ. στὸ ἀρχικὸ κείμενο.

4. Διόρθωση Κοδρ. σ' ἀντικατάσταση τῆς φράσης τοῦ Ἀθανασίου ποὺ διαγράφηκε: «εἰς ὄφελος ἴδιον καὶ κοινῆ συμφέρον καὶ μερικῶν τῇ ἁγίᾳ».

Ἐκκλησίας, δέον ὑπερασπίζεσθαι καὶ ἰσχυροτέρας ἐπιτυγχάνειν τῆς προστασίας⁵. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ τοῦ χρόνου φορὰ καὶ τρόπον τινὰ ἡ συναρμογή τῶν περιστάσεων⁶ δὲν συγχωρεῖ ἀείποτε⁷ ὑπ' ὄψιν (ὡς εἶπειν)⁸ γενέσθαι τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὑποκρούποντας (ὡς μὴ ὄφειλε)
 20 τὰ ὅσα λόγῳ μὲν μικρὰ ὑπεμφαίνονται, πράγματι δὲ κάκιστα ὑφοροῦνται⁹, τὰ ὅσα ὄχι μόνον βλάπτουσι κοινῶς ἀλλὰ καὶ προσεφέλκονται δυσκολίας ἀπείρους γηγράσκοντα καὶ κόπους ὄχι μικροὺς πρὸς διόρθωσιν ἐπαγάγουσιν¹⁰, ἀλλ' ἵνα μὴ ἡ ὑμετέρα Παναγιότης καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ
 25 ἱερὰ Σύνοδος μείνῃ εἰς τέλος ἀγνοοῦσα τὴν ὑπὸ κακοκοτρόπου δαίμονος πρὸ χρόνων ἱκανῶν ἐπιχειμένην τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἀθηνῶν κάκωσιν, ἔγνωμεν ἤδη ὅπου ἡ μὲν εὐσπλαγία καὶ ἀπειρον ἔλεος τῆς Κραταῖας Βασιλείας (ἧς τὸ κράτος εἶη ἀκαταμάχητον καὶ διαιωνίζον) μᾶς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆν τυραννίαν τοῦ τυράννου καὶ ἀδίκου Χατζῆ Ἀλῆ, ἡ δὲ ἐπιχειμένη ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴ κάκωσις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐσχατιὰν
 30 τῆς ἀνυποστόλου ἀθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων νὰ ἀναφέρωμεν ὑποκλινεῖς διὰ τῆς παρούσης κοινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἀγίαν καὶ ἱερὰν Σύνοδον τὰ ὅσα μέχρι τοῦδε ἐξ αἰτίας τῆς τυραννίας τοῦ καταδικασθέντος τυράννου ἐβιάσθημεν νὰ ἀποσιωπήσωμεν καὶ ἐξαιτούμεθα ἴλεον καὶ εὐμενῆ
 35 τὴν πατρικὴν καὶ δεσποτικὴν τῆς ἀκρόασιν¹¹.

5. Διόρθωσις σ' ἀντικατάστασι τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ. «εὐδῆλον δήπου γε».

6. Σ' ἀντικατάστασι τῆς φρ. «ὡς μὴ ὄφειλε» τὸ εὐαπάτητον».

7. Προστέθηκε στὴ θέση αὐτῆ, ἀφοῦ διαγράφηκε λίγο πρὶν ἀνάμεσα ἀπὸ τις λ. «ὅμως ... καὶ ἡ τοῦ χρόνου φορὰ» (στ. 19).

8. Ἀπλὴ προσθήκη Κοδρ.

9. Διόρθωσις πρὸς ἀντικαθιστᾶ τῆ συνέχεια φράσεως τοῦ Ἀθ.: «ἄλλως ἄλλοτε, τὰ ὅσα λόγῳ μὲν μικρὰ, ἔργῳ δὲ χειρίστα ὅσα ἂν εἴποιμεν».

10. Προσθήκη Κοδρ. πρὸς τακτοποιεῖ τὸ νόημα.

11. Πρόκειται γιὰ συμπλήρωσι, στὸ ἀριστερὸ περιθώριον τοῦ χφ., ἀπὸ τὸν Κοδρ. στὸ ἀρχικὸ κείμενον τοῦ Ἀθανασίου, γιὰ νὰ ἐπισημάνει τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνημερωθεῖ ἡ κορυφὴ τῆς Ἐκκλη-

σίας σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασι τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ (βλ. ἐδῶ, σ. 505) καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν εὐμενῆ ὑποδοχὴ τῆς ἀναφορᾶς, ὅπως χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος τὸ ἔγγραφο. Ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴ συμπλήρωσι αὐτὴ ἔχει προηγηθεῖ διαγραφὴ δύο ὀλοκλήρων γραμμῶν ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Ἀθαν., μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενο: «καὶ ἀποκρούσας ὄχι ἀπλῶς πρὸς διόρθωσιν, μὴ θέλουσα καὶ ἡ ὑμετέρα θειοτάτη παναγιότης μεγαλόνοια νὰ συμπεριφύρεται πρὸς τὰ ἴδια, καὶ μάλιστα Ἰεερόντες ὅποιανδήποτε τινα τρέφει πρὸς τὸ ποίμνιόν της εὐνοίαν τε καὶ ἔννοιαν, ἀπεφασίσαμεν κοινῶς νὰ πληροφορηθῆ ἡ Παναγιότης τῆς, ὅσα πρὸ χρόνων, οἷς κρίμασιν οἶδεν Κύριος, παρ' ἄλλων ἀπεσιωπήθησαν. "Ὅθεν

Ἐκκλησίας τοὺς οὐρανούς προχρόνον λαχόντων Βενέδικτος¹² κακῶς τε καὶ ἀνόμως βιώσας ἐκεῖ καὶ τρόπον καὶ ἤθει ὄχι ἀρχιερατικῶ, ἔργοις δὲ καὶ κατορθώμασιν ἀνοικείους¹³ τῷ ἀρχιερατικῶ ἐπαγγέλματι,¹⁴ μετὰ ἀποδείξεις λαμπρὰς τοῦ καλίστου βίου αὐτοῦ¹⁵ καὶ κατηγορίας ἐνδεστέρας τοῦ πράγματος ἐξωσθεὶς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης¹⁶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Φράγκων καταφυγὸν διὰ μυρίων πολυπλόκων καὶ πολυειδῶν πανουργιῶν ἐπῆλθε ὡς οὐρανία μάστιξ θεία ἐγκαταλείπει τῇ τρισαθλίᾳ ἡμῶν πατρίδι, χροενσάση τότε κακίστη τύχῃ τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν κατέστη ὁ ἀλιτήριος¹⁷.

Ἀπερίγραπτα εἶναι, παναγιώτατε Δέσποτα, ὅποσα καὶ ὅποια μετὰ τὴν ἐγκαταλείψει θεία¹⁸ ἐξ ἀμαρτιῶν μας πρόωτην αὐτοῦ¹⁹ ἐγκαθίδρυσιν ἀμέσως ἐπέισάχθησαν κακὰ τῇ πτωχῇ ἡμῶν πατρίδι. Ὅχι μόνον βίος ἀχαλίνωτος, τρόπος ἀρχιερεῖ²⁰ ἀνοικείος, διάθεσις ἄσπλαγχος, προαίρεσις ἄσωτος, θέλησις ἄτεγκτος καὶ ὠμοτάτη, ἀλλὰ²¹ μᾶλλον δεινὰ, μᾶλλον ἐπόδυνα καὶ ὡς εἰπεῖν ὅσα ποτὲ τῷ τῶν Ἐβραίων γένει καὶ ἠπειλήσε καὶ ἐπῆλθε δεινὰ, τόσα καὶ ἄλλα ἐπῆλθον καὶ ἐξετελέσθησαν δι' αὐτοῦ τῇ δυστυχεῖ ἡμῶν πατρίδι.

παναγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε ἡμῶν Λυθέντα παρακαλούμεν θερμῶς νὰ δόξῃ τώρα μάλιστα ἐμπράκτως τὴν ὕσπιν περιθάλψιν καὶ φροντίδα χρεωστικῶς ἀπαιτεῖται καὶ νομίμως καθυποβάλλεται τῷ πελάγει τῆς μεγαλονοίας τῆς». Ἡ διαγραφὴ τῆς ἀπὸ τὸν Κοδρικᾶ ὑπῆρξε σωτήρια, γιὰτὶ ἡ σύνταξις τῆς φράσεως εἶναι ἀκατανόητη.

12. Διόρθ. Κοδρ. τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ. «λαχόντων (εἶθε μὴ ὄφελος)».

13. Ἀκολουθοῦν οἱ λ. «μᾶλλον καὶ μάλιστα» πού διέγραψε ὁ Κοδρικᾶς.

14. Ἀκολουθεῖ ἡ φρ. «ἐξώσθη τοῦ ἐκείνων λαχόντος ποιμνίου» πού διέγραψε ὁ Κοδρ., χωρὶς καμιά συμπλήρωση.

15. Προσθήκη Κοδρικᾶ.

16. Προσθήκη Κοδρικᾶ.

17. Διόρθωση στὸ κείμενο τοῦ Ἀθων., πού, διαγραμμένο, ἔχει ὡς ἐξῆς: «ποταμὸς γάρ, φησι τὸ τοῦ λόγου, πρὸς θάλασσαν ἐρίζων συμφορῶν ὠκεανὸν

ἀχρειότητος ἀποπειρᾶται ἀντικρυσεῖναι ποταμῶν δεικνύει» καὶ τί δεῖ μακρολογεῖν; τοιοῦτος, κακῆς τύχῃ, καὶ δεφενδήσει φράγγων καὶ ἄλλων, κατέστη ἀρχιερεὺς τῆς ἀθλίᾳς ἡμῶν πατρίδος Ἀθηνῶν». Τὸ Ἀθηναϊκὸ αὐτὸ τμήμα τοῦ κειμένου εἶναι σχεδὸν ἀκατανόητο, ὅπως καὶ ἄλλα, πού ἔχουν ἤδη ἀναφερθεῖ (βλ. ἀκόμη τὴν ὑπ' ἀριθμ. 117 ἀναφορὰ τοῦ Suppl. grec 708 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Παρισίου καὶ ἐδῶ, σημ. 39). Τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τοῦ Κοδρικᾶ (ἐπῆλθε... ὁ ἀλιτήριος) (στ. 43-45) ἔχει γραφεῖ στὸ δεξιὸ περιθώριο τοῦ χφ.

18. Προσθήκη, χωρὶς καμιά παραλλήλη διαγραφὴ.

19. Προσθήκη ἀπλή.

20. Ἀπλή προσθήκη. Ἐδῶ ὁ Κοδρικᾶς ἔχει διαγράψει τέσσερα «ὄχι» τοῦ Ἀθηναίου, ἀλλάζοντας τὴν ἐπιδοτικὴν συμπλοκὴν μετὰ τὴν προσθήκην (σημ. 21) τῆς λ. «ἀλλά».

21. Βλ. σημ. 20.

Ἐξωσθέντος γὰρ τότε τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς πα-
 55 τριδος μας καὶ λάθρα τὸν ὄλεθρον αὐτῆς ὀργανίζοντος, ὁ παλαμιαῖος
 Βενεδικτός²², εἰς ὅσα αὐτὸς τάχα ἐφαίνετο ἀδυνατῶν, ὑπενδίδου καὶ
 ὠργάνιζε διὰ τοῦ μικροῦ²³ καὶ ὁμογνώμονός του Χατζῆ Ἀλῆ· ὅσα δὲ
 ἐφαίνετο ἀντιπράττειν τῷ δυσμενεῖ ἐκείνῳ τυράννῳ, ἄλλοις δυσμενεῖσι
 60 κοινοῖς συνέπραττε, δῖχα τεμῶν τὸ ἅλον ποιμίον, καὶ ἄλλοις ἄλλοις
 ἀντικρούων θεοστυγῶς, εἰς ἀποστασίαν μονονουχί προφανῆ τὸ πλῆθος
 διήγειρεν, ὥστε οἱ πρὸ τριακοσίων πεντήκοντα ἤδη χρόνων πιστοὶ
 τῇ εὐεργετίδι Βασιλεία ὑπήκοοι Ἀθηναῖοι εἶδον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν
 ἀτάκτους²⁴ ἔνοπλους κατὰ τοῦ ἰδίου διοικητοῦ καὶ πρόεδρον ἀποστα-
 65 σίας τὸν μητροπολίτην αὐτῶν²⁵. ὥστε δι' αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄθῳοι καὶ
 ἀποστασίας ἂν ἀδίκως κατεκρίθησαν, εἰ μὴ ὁ τῶν ἀπάντων προνοητῆς
 Θεὸς τῆς ἀθωότητος²⁶ αὐτοὺς ἤλεήσατο καὶ τὸν ἀλιτήριον ἀπατεῶνα,
 τὸν ὡς λύκον πρόβατα νέμοντα δικαίᾳ κατεδίκασε δίκῃ²⁷.

Ἐμφανισθέντων γὰρ τότε μερικῶν²⁸ τῶν συμπατριωτῶν μας²⁹ τῇ
 70 ἀγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ, συνεδριαζούσης τότε καὶ τῆς ὑμετέρας Παναγιώ-
 τητος, καὶ γνωστῶν γερομένων τῶν προφανεστέρων τοῦ Βενεδικτοῦ
 ἀποπημάτων, κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει τῆς ἱερᾶς Συνόδου, συμφηφη-
 φορούσης καὶ ὁμογνωμονούσης τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, ἐξώσθη τότε

22. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ, χωρὶς ἀντίστοιχη διαγραφὴ κειμένου τοῦ Ἀθ-
 αν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Κοδρ. βλέπει μετὰβασιν εἰς ἄλλο θέμα, πὺ τὸ καθο-
 ρίζει· χωρὶς τὴν προσθήκη, τὸ ἀρχικὸ κείμενο θὰ ἦταν περίπου ἀκατανόητο.
 Γιὰ τὴν πρώτη ἐξώση τοῦ Ἀλῆ βλ. ἐδῶ, σ. 506.

23. Ὁ Κοδρικᾶς ἔχει ἐδῶ διαγρά-
 φει τὴ λ. «συντρόφου», χωρὶς νὰ τὴν ἀντικαταστήσει μὲ ἄλλη.

24. Προσθήκη ἀπλή. Ἡ ἐπόμενη λ. «ἐνοπλους» ἀντὶ «ἐνοπλοι» κατὰ διόρ-
 θωση Κοδρ., γιὰ νὰ συμφωνήσει μὲ τὸ «ἀτάκτους», ἀφοῦ παίζουσι τὸν ἴδιον συν-
 τακτικὸ ρόλο στὸ ρ. «εἶδον». Μὲ τὸ ρ. αὐτὸ ἄλλαξε ἡ δομὴ τῆς φράσης καὶ ὁ
 Κοδρικᾶς διέγραψε τὸ ρ. «ἀνεφάνησαν» τοῦ Ἀθανάσιου.

25. Συμπλήρωση Κοδρικᾶ.

26. Διόρθωση, ἀντὶ τῆς λ. «ἀπλό-

τητος» πὺ εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Ἀθανάσιος.

27. Ἀκολουθοῦν διὸ περίπου γραμ-
 μὲς ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἀθ., τίς ὅποιες διέγραψε ὁ Κοδρ. Τὸ κείμενο τοῦ Ἀθα-
 νασίου ἔχει ἐδῶ ὡς ἐξῆς: «ἦτον γὰρ τὰ ἡμέτερα μετὰξὺ ἄκμονος καὶ σφύ-
 ρας, στενὰ τὰ πάντα, δεινὰ ὡς οὐκ ἄλλοτε, καὶ ὡς εἰπεῖν, πάντες εὐθυμοὶ,
 καὶ ἡμεῖς κατηφεῖς ἦμεν (. . .) χαλεῖς εἰς τὸ τῆς γῆς ἐπιπόλαιον· πῶς γὰρ ἂν (. . .) δὴ τότε ὡς ἀφόρητα κακά,
 καὶ ὡς ἐπιζητούντα ὑπερασπίσεως κοι-
 νῆς καὶ μάλιστα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μη-
 τρός· ἐγιναν εὐδῆλα μερικά τινα διὰ...».

28. Μετὰ τὴ διαγραφὴ τῶν γραμ-
 μῶν τῆς σημ. 27, ὁ Κοδρικᾶς ἀνοίγει καινούργιο θέμα.

29. Ὁ Κοδρικᾶς ἐδῶ διέγραψε τίς λ. «ἐνθάδε εὐρισκομένων», χωρὶς νὰ τίς ἀντικαταστήσει.

τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν ὡς ἀνάξιος, καθηρέθη ὡς παράνομος καὶ ἐξωρίσθη ὡς ἄτακτος³⁰.

75 Τύχη δὲ καλῆ καὶ ἐκλογῆ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει αἰοδίδμου πατριάρχου κὺρ Γαβριήλ καὶ τῆς ἐνδημούσης ἱερᾶς Συνόδου ἐπληρώσατο τὴν ἐπαρχίαν Ἀθηνῶν ὁ Κὺρ Ἀθανάσιος³¹ καὶ ἐπέλαμψε τῇ πατρίδι ἡμῶν ἡλιος, ἐφησυχάζων τὰς ἄς ὁ ἄτακτῶν Βενέδικτος διήγειρε τρικυμίας καὶ περιθάλπων τὰς ἄς ὁ ἐκείνου κλύδων κατεθρόνησε πρόφην ψυχάς,
80 καὶ εἶδε τῇ ἀληθείᾳ τότε ἡ κεκαυμένη ἐπαρχία τῶν Ἀθηνῶν³² ἄνθρωπον σεβάσιμον, πρῶτον, εἰρηνικόν, ἔμφορον καὶ διδακτικόν· διελύθησαν τὰ πρῶτα, ἐξήφανίσθησαν ὅλα καὶ διεσκεδάσθη ἡ σκοτόμαινα τῶν λυπηρῶν³³.

85 Οὐ διήρκεσεν³⁴ ὅμως ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ὑπερισχύσατο ὁ τύραννος Χατζῆ Ἀλῆς καὶ τὴν διοίκησιν αὐθις τῆς ἀθλίας ἡμῶν πατριδος ἀρπάσας συνεργεῖα μερικῶν καὶ ἀντάρτων³⁵ καὶ ἀπίστον συμπατριωτῶν μας, συντρόφων τοῦ τυράννου καὶ συνπακουμένων τοῖς ὑπερασπισταῖς τοῦ Βενεδίκτου φράγκοις, ἐξώσθη ἀδίκως καὶ παραλόγως ὁ δικαίως καὶ νομίμως τὴν ἐπαρχίαν κληρωσάμενος
90 Ἀθανάσιος καὶ ἀντεισήχθη ὁ δυσμενῆς καὶ παλαμιαῖος Βενέδικτος, γνωστοῦ ὄντος πᾶσιν ἡμῖν τοῦ ὀλεθρίου ἐπιχειρήματος ὁποῦ εἰς τῶν Βενεδίκτου ὑπερασπιστῶν, ἐχθρὸς τῆς πατριδος μας, ἀποστάτης τῆς Κροατικῆς Βασιλείας, ἀνάρτης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐμεταχειρίσθη πρὸς τὸν τύραννον λέγων ὅτι, ὑφισταμένον τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὴν
59 ἐπαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, οὐδένα τῶν σκοπῶν του ὁ τύραννος ἠμπορεῖ νὰ βάλλῃ εἰς προᾶξιν, διὰ μέσον δὲ τοῦ Βενεδίκτου τὰ πάντα πρόχειρα. Ἐπὶ τοιούτῳ τότε σκοπῷ διὰ προστασίας τοῦ Τυράννου ἐπῆλθεν καθ'

30. Ὁ Κοδρικᾶς διορθώνει τὴν ἐξῆς φράση τοῦ Ἀθ. τὴν ὅποια διέγραψε κίβλας: «συμφεφοροῦσης καὶ ὁμογνωμονούσης τῇ ἐπιζητήσει τῶν δικαίων μας, ἐξώσθη δὴ τρόπω οικεῖω τῇ κακίᾳ του καὶ ἀπεβλήθη τὸ δύσκολον». Ἡ διόρθωσις τοῦ Κοδρ. γράφηκε πᾶνω ἀπὸ τῆ διαγραμμένη γραμμὴ καὶ ἀπὸ τὸ «ὕμετέρας παναγιότητος» ὡς τὸ τέλος τῆς παραγράφου στὸ δεξιὸ περιθώριον τοῦ χφ.

31. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ.

32. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ.

33. Μετὰ τῆ λ. «σκοτόμαινα» ὁ Κοδρικᾶς διέγραψε τίς λ.: «τῶν συνηχομένων ἡμῶν».

34. Διόρθωσε ὁ Κοδρικᾶς τὴ φράση τοῦ Ἀθ. «δὲν ἦτον».

35. Διόρθωσις Κοδρικᾶ. Τὸ κείμενον τοῦ Ἀθαν. ποὺ διεγράφη ἔχει ὡς ἐξῆς: «καὶ πάλιν ἄνεμος βίᾳ πνεύσας κατηδάφισε τὸ χρυσὸν ἡμῶν ἄγαλμα, καὶ τῇ τῶν ἐναντίων καὶ ἀπίστον καὶ μερικῶν ἀνταρτῶν».

- ἡμῶν τὸ τῆς ἱεραῆς ἀποκαλύψεως θηρίον³⁶. Καὶ πάλιν ἀρχή³⁷ βασιάνων, πάλιν ἀπόπειρα δεινῶν, πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ μᾶλλον χειρίστα· ἐξήτει
- 109 γὰρ καθ' ³⁸ ἡμῶν ἐκδίκησιν τὸ θηρίον (τῷ ὄντι γὰρ συστοιχεῖ ὁ Βενέδικτος³⁹ τῷ τῆς ἀποκαλύψεως ἐκείνῳ θηρίῳ, ἰσαριθμοῦν ὄντος καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῷ τοῦ 666 ἀριθμῷ)⁴⁰: διὸ καὶ σύμφυτος γενόμενος τῷ Χατζῆ Ἀλῆ καὶ ὄργανον τῶν κακιῶν του προσέφερεν ὡκεανούς συμφορῶν καὶ κακώσεων τῇ πτωχῇ ἡμῶν πατρίδι, ὡς ἔγιναν γνωστά τῷ τε
- 105 πελάγει τοῦ ἑλέους τῆς Κραταιᾶς βασιλείας καὶ τῇ κηδεμονίᾳ τῆς μητρὸς ἡμῶν ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας.
- Ἄλλ' ἐκείνον μὲν τὸν τυράννον ἢ Θεία Προνοία διὰ τῆς ἀπειρου δικαιοσύνης⁴² τῆς Κραταιᾶς βασιλείας τέλεον ἐξηφάνισεν⁴³ καὶ ἡ δυστυχῆς ἡμῶν πατοῖς τῆς τυραννίας ἐκείνου φιλανθρωπῶς ἀπηλλάγη καὶ
- 110 ἐδιορίσθη παρὰ τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας διοικητὴς ἡμερος, πρῶτος φιλόανθρωπος, ὁ Σουλεϊμὴν Ἀγάς, ἐφοδιασμένος μὲ ὄλους τοὺς ἀναγκαίους ὀρισμοὺς πρὸς σύστασιν, εὐταξίαν καὶ καλὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας, καὶ ἠροξάμεθα ἀναψύχαν καὶ χάριτας ἀπονέμειν τῷ κοίττονι καὶ τῷ ἑλέει τῆς εὐεργέτιδος ἡμῶν Βασιλείας ὅτι ἐροῦσατο ἡμᾶς τῆς χειρὸς
- 115 Τυράννου⁴⁴. Ὁ δὲ ὁμότροπος κατὰ πάντα τῷ τυράννῳ⁴⁵ ἐκείνῳ ὁμογνώμων καὶ ὁμόβουλος ἐκεῖνος, ὅπου ἐποτίσθη μὲ ὄλα τὰ νάματα τῆς ὀμότητος καὶ κακοτροπίας ἐκείνου, ἐκεῖνος ὅπου μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ συνεστήθη παρὰ τοῦ τυράννου εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀθηναίων⁴⁶, ὁ Βενέδικτος, μὴ ἀνεχόμενος ὁ θεομισῆς τὴν τελείαν

36. Τὸ κείμενο τοῦ Ἀθ., ποὺ διέγραψε ὁ Κοδρ. καὶ ἔκανε τὴ δική του διόρθωση καὶ στὴ συνέχεια συμπλήρωσε, ἔχει ὡς ἐξῆς: «κατὰ πάντα ὁμοίων τῷ ἀτάκτῳ ἐκείνῳ αἰλεπόλει [διάβ. ἐλεπόλει] ἠφανίσθη τὸ τῆς πατρίδος ἡμῶν προπύργιον, καὶ ἀντεισῆχθη καὶ αἰθις ὁ δυσμενῆς καὶ ἐπαχθῆς οὗτος ἡμῶν ἀρχιερεὺς». Τὸ ὑπόλοιπο μέρος εἶναι συμπλήρωση τοῦ Κοδρικᾶ, γραμμὴν στὸ δεξιὸ περιθώριο τοῦ χφ.

37. Ἀντὶ τῆς λ. «πεῖρα» τοῦ Ἀθαν.

38. Ὑστερα ἀπὸ τῆ διαγραφῆ τῆς φράσε. «ὡσάν ὅπου» πρὶν ἀπὸ τὸ «ἐξήτει».

39. Διόρθωση μετὰ τὴ διαγραφῆ τῆς λ. «θεωρούμενον» τοῦ Ἀθ.

40. Διόρθωση τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ.

«τῇ ψηφοφορίᾳ ὡς ἰσορροπῶ τῶν τῶν 666 ἀριθμῶν, ὃν ἐπιφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Βλ. Ἀποκ. Ἰωάν.

41. Διόρθωση, μετὰ τὴ διαγραφῆ τῆς φράσεως «εἶναι γνωστά καὶ τῇ ἀγιοπάτῃ μεγάλῃ».

42. Διόρθωση τῆς φράσεως «τό τε παντέφορον ὄμμα καὶ τὸ τῆς... δικαιοσύνης φάσχανον».

43. Γιὰ τὴ σύλληψη καὶ ἐκτέλεση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, βλ. ἐδῶ, σ. 509.

44. Συμπλήρωση Κοδρ. γραμμὴν στὸ κάτω κενὸ μέρος τοῦ χφ.

45. Προσθήκη.

46. Ἀπὸ τὸ στ. 116 ὡς τὸ στ. 119, ὁ Κοδρικᾶς διορθώνει τὸ ἐξῆς ἀκατανόητο κείμενο τοῦ Ἀθανασίου: «μὲ ὄλους τοὺς ὀμοτάτους καὶ κακο-

- 120 ἔλλειψιν τῶν ἀδικιῶν καὶ ἀσπαρῶν, μὴ ὑποφέροντας ὁ ἀπάνθρωπος νὰ βλέπῃ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ συντρόφου του Χατζῆ Ἀλῆ ἀπρακτοῦντας, μὴ στέργοντας τὴν κατάργησιν τῶν ἀτάκτων ἐκείνων ἀλλογενῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς κακώσεως τοῦ λαοῦ καὶ μέσα τῆς ἐκτελέσεως τῶν σκοπῶν τοῦ τυράννου καὶ ἀμοιβαίας τῆς συστάσεως αὐτοῦ,
- 125 ἐξήτησε κατὰ πρόωτον ὡς ἰοβόλος ὄφεις νὰ δελεάσῃ διὰ χρημάτων τὸν μετὰ δικαιοσύνης διοικοῦντα Σουλεϊμὰν Ἀγὰ καὶ νὰ προσκολλήσῃ παρ' αὐτῶ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ τυράννου καὶ συντρόφους του. Φωραθείσης δὲ τῆς σκευωρίας αὐτοῦ ταύτης καὶ διαλυθείσης, ἐτεχνεύσθη ὁ θεοστουγῆς συμφῶνος μὲ τρεῖς τῶν Ὁθωμανῶν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Σουλεϊμὰν Ἀγὰ τὴν ἀθώωσιν τριῶν ἐγκληματικῶν ὑπευθύνων Τούρκων, ὄντων τῆς φαρτίας αὐτοῦ, ὧν ὁ μὲν εἶχε φονεύσει ἓνα τῶν Χριστιανῶν, ὁ δὲ εἶχε κτυπήσει ἕτερον, ὁ δὲ εἶχε πατήσει διὰ νυκτὸς σπῆτι τίμιον ἀπεβλήθη δὲ καὶ τοῦτο τὸ μαρὸν αὐτοῦ πρόβλημα. Τότε ἀπελπισθεὶς καὶ εὐταξίαν ὁ ἀτακτος ὑφορῶμενος, ἔγνω μετὰ τῆς φαρτίας αὐτοῦ νὰ
- 135 ἐφελκώσῃ τὸν Καδὴν, δεκτικὸν ὄντα τῆς κακοβουλίας του. Διὰ τριακόσια ὄν γρόσια προσεκτίσατο μὲ μουρσελεὲ τὴν ἀθώωσιν τῶν τριῶν ἐκείνων ὑπευθύνων, οἵτινες, ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ διοικητοῦ, ἐβγήκαν εἰς τὸ φανερὸν ὡς ἄντικρον ἀποστάται καὶ περιήρχοντο τοὺς δρόμους καὶ ἀγορὰν ἔνοπλοι. Ἀλλὰ δὲν εὐχαριστήθη εἰς τοῦτο· ἐτόφλωσε γὰρ αὐτὸν
- 140 ἡ ἔμφυτος κακία αὐτοῦ. Θέλων δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ κάκωσιν καὶ νὰ ἀρχίσουν πάλιν τὰ δόσιμα καὶ αἱ ἀδικίαι, ἐν αἷς ὡς εἰς βόρβορον νὰ ἐγκυλινδοῦνται, ἀπὸ ἀδικίας δὲ εἰς παρανομίαν ὑποπίπτων καὶ ὑπὸ παρανομίας εἰς ἀτοπίαν παρεγκλίνων, ἐτόλμησε φεῦ! ἐναντίον τῆς πρὸς τὴν Κρατιὰν Βασιλείαν ἀπαιτουμένης πίστεως καὶ τῆς πρὸς
- 145 τοὺς ὑψηλοὺς ὀρισμοὺς ὀφειλομένης ὑποταγῆς νὰ ἐλευθερώσῃ τῆς δικαίας δίκης τὸν διὰ βασιλικοῦ ὀρισμοῦ δεσμευθέντα Κεχαγιὰν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, Μελέκ Ἐφένδην, καὶ νὰ συστήσῃ διὰ μέσου ἐκείνου καὶ τῶν τριῶν ἐτέρων, οὓς ἠλευθέρωσεν, ὑπεύθυνον ἰκανὴν φαρτίαν ἀτάκτων καὶ πρόεδρος ἀποκατασταθεὶς δευτέρου ἤδη ταύτης, παρ' αὐτοῦ
- 150 ὀργανισθείσης προφανοῦς ἀποστασίας, κατώρθωσεν ἀθέσμως νὰ ἐξωσθῇ δι' ἀρμάτων καὶ ὄπλων ὁ παρὰ τῆς Βασιλείας διορισθεὶς διοικητῆς Σου-

ἤθεις ποιότητος τότε Χατζῆ Ἀλῆ, ὡς ἀγγεῖον δεκτικώτατον. Βέβαια ἡ ὑμετέρα παναγιότης ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται νὰ κατατρυγεται τὸ ποιμνιὸν τῆς εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς, ὡσὰν ὁποῦ καὶ ἡ διάθεσίς τῆς καὶ τὸ τῆς

προαιρέσεως ἐκῆβολον εἰς τοῦτο τὴν παροτρύνει. Λοιπὸν παρακαλοῦμεν τὸ ἔλεος τῆς νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀλάστορα. Διατί δέ; προσεπιφέρωμεν καὶ τὰ ἐξῆς ἂν δὲν βαρύνωμεν τὰς ἀκοὰς τῆς».

- λεϊμὴν Ἀγὰς καὶ νὰ διορισθῆ ἀυτοδεσπότης ὁ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του συνάδων καὶ ὁμοφρονῶν σαλαχώρης, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναιτιροῦντος ἐλέγχεται διὰ τοῦ ἄρξι μεχτμαρίον ὁποῦ κατὰ τοῦ Σουλεϊμάν
- 155 Ἀγὰ ἐτόλμησε νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ βουλώσῃ. Ἀλλὰ τὸν σαλαχώρη καὶ Καδὴ ὡς παραβάτας τῶν ὁρισμῶν καὶ συμφώνους τῶν ἀποστατησάντων δικαίᾳ δίκῃ ἢ Κραταιὰ βασιλείᾳ κατεδίκασεν, ὁ δὲν τὴν ὄλην ἀποστασίαν συροάφας καὶ συσκενάσας εἰσέτι ὑφίσταται καὶ διαρκεῖ, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀπαδῶν τοῦ τυράννου Χατζῆ Ἀλῆ
- 160 ἀπὸ τῆς ἀποτίσεως πεντακισίον πονγγίων, ἅπερ ἢ Κραταιὰ Βασιλείᾳ ἀπαιτεῖ προσωπικῶς παρ' αὐτῶν ὡς ἐδρεθέντα σημειωμένα εἰς τὰ κατὰστιχα τοῦ τυράννου, ὅτι ἐδόθησαν πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῶν ὧν ὁ τύραννος ἀνηλεῶς ἤσπαξεν ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς ραγιαδες. Συνεσκέφθη μετὰ τῶν ρηθέντων καὶ ἔγνω νὰ κερδίσῃ τὸν παρὰ τῆς Βασιλείας διωρισμένον
- 165 μουπασίον εἰς τὴν σύναξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἄσπρων τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Σαλαχώραγα καὶ δι' αὐτοῦ ἐπιφορτίζων πρὸς τοῖς ἄλλοις πολλοῖς τὴν ποσότητα αὐτὴν εἰς τὸ κοινὸν τῆς δυστυχῆς πατρίδος μας.
- Τίς οἶδε, παναγιώτατε Δέσποτα, καὶ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος, τίς ἤκουσεν ἀρχιερέα τῆς Ἐκκλησίας ἀντίρτην καὶ ἀποστάτην κατὰ τῆς
- 170 νομίμου Βασιλείας; Τίς ποτε δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ λαὸν εἰς πνευματικὴν διοίκησιν ἐνὸς ἀποστάτου; Ἡμεῖς, λοιπόν, ἀπαξάπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, ἱερεῖς καὶ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, ὡς χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τὸν τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ὡς ραγιαδες πιστοὶ καὶ δο-
- 175 κίμασμένοι τῆς ἀκαταμαχίτου Κραταιᾶς Βασιλείας ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἀοιδίμου φατῖχ Σουλτάν Μεχμέτ, προστρέχομεν μετὰ δακρῶν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἢ ὁποία ὡς πρὸς ἡμᾶς μὲν εἶναι μήτηρ πνευματικὴ καὶ προστάτις, ὡς πρὸς δὲ τὴν Κραταιὰν Βασιλείαν εἶναι ἐγγνητὴς καὶ διατηρητὴς ὅλου τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν ἐπηκόων, καὶ ὁμοφώνως ὅλοι βοῶντες ἀναφέρομεν ὅτι
- 180 δὲν ἀνεχόμεθα πλέον νὰ καταπατῆ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος μας ὁ ἀσεβὴς Βενέδικτος, οὗτινος καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα κηρύττει Φραγκισμόν⁴⁷. Δὲν τὸν θέλομεν μίτε αὐτὸν τὸν ἴδιον μίτε κανένα τῶν ἀνθρώπων του⁴⁸ ἐπειδὴ αὐτός τε σὺν τοὺς περὶ αὐτὸν ἐστάθη φθορεὺς καὶ ὄλετήρ

47. Οἱ στίχοι 119-181 εἶναι συμπλήρωση τοῦ Κοδρικᾶ, γραμμένες στὸ κάτω κενὸ μέρος τῆς ἀναφορᾶς. Μὲ αὐτὰς ἐπιχειρεῖται νὰ θεμελιωθεῖ τὸ κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Βενεδίκτου

κατὰ τρόπο συγκεκριμένο (βλ. ἐδῶ, σ. 509 κ.ε.).

48. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ πάνω ἀπὸ τίς γραμμὲς ποὺ εἶχε γράψῃ ὁ Ἀθανάσιος.

- 185 τῆς δυστυχοῦς πατρίδος μας, ὦν σύμφωνος τῷ Χατζῆ Ἀλλῆ⁴⁹. ἐπειδὴ ἐπόλησε τόπους ἐκκλησιῶν καὶ ἐκκλησίας εἰς αὐτόν, τὰς ὁποίας κατηδάφρισε⁵⁰. ἐπειδὴ βία καὶ δυναστεία φράγκων εἰσπέδησεν⁵¹ εἰς τὴν δυστυχῆ ταύτην πατρίδα μας καὶ ὦν σύμφωνος κατὰ πάντα μὲ αὐτούς, σπέρνει κακοὺς λογισμοὺς καὶ διάφορα ζιζάνια εἰς τὰ τῶν ἀπλουστέρων πνεύματα⁵². ἐπειδὴ διήρσεσε προτοῦ εἰς διαφόρους φαιτοίας⁵³ τοὺς συμπατριώτας μας⁵⁴ καὶ ἀνάψε μεταξὺ των ἓνα ἐμφύλιον πόλεμον, δι' οὗ καὶ φόνοι καὶ μυρί' ἄλλα ἔγιναν ἄτοπα, τὸν ὁποῖον καὶ ἤδη δευτέραν φορὰν⁵⁵ ἐζήτησε νὰ ἀνάψῃ μὲ προφανῆ ἀποστασίαν⁵⁶ μὲ τὴν ὁποίαν ἤθελε συμβῆ ἓνας κοινὸς ὕλεθρος ὅλης τῆς πατρίδος μας, ἐναντίον τῆς
- 195 πρὸ τοσοῦτου χρόνου δοκιμασμένης πίστεώς μας πρὸς τὸ ὑψηλὸν δεβλέτι· ἐπειδὴ ζητεῖ μὲ μυρίους τρόπους καὶ πανουργίας νὰ καθυποβάλλῃ τὸ κοινόν μας εἰς τοὺς ἐκεῖ φράγκους καὶ νὰ τὸ καταχρεώσῃ, ὅπου νὰ ἔγῃ ὕλην μὲ μερικοὺς ὀπαδοὺς του νὰ μᾶς γυμνώνουν τοὺς ταλαιπώρους ἀνελεημόνως ἀπὸ τὰς περιουσίας μας· ἐπειδὴ ἐναντίον⁵⁷ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπαγγέλματος⁵⁸, ἔχει τὰς ἐμπαθεῖς ὀρέξεις του αὐτοκράτορα τῶν ἰδίων του λογισμῶν, τρέφον ἀναφανδὸν παλακίδας καὶ τετραγαμίαν πρὸς χάριν αὐτοῦ ἐπιτρέπων καὶ συγχωρῶν⁵⁹ καὶ σύμπας ὕλεθρος καὶ ἀπόλεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γενόμενος τοῦ ποιμνίου του⁶⁰. ἐπειδὴ⁶¹ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἀνεφάνῃ πρῶτον τῷ χριστιανικῷ τῆς ἀνατολικῆς
- 205 Ἐκκλησίας πληρώματι, καὶ σὺν αὐτῷ ἀποθανεῖται, τὸ νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἱερόν τῆς ἐξομολογήσεως Μυστήριον ὄργανον σκοπῶν μιαρῶν κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων· δι' αὐτοῦ ὁ Χατζῆ Ἀλλῆς πολλὰς εἶχε τὰς προδοσίας τῶν ἐξομολογουμένων. Αὐτὸς καὶ τὰ παρ' ἀνδρογύνου ἐξομολογηθέντα ἀνευδεδῶς φεῦ! ἀνεκάλυψε καὶ διαζυγίῳ ἀθέσμῳ τὸν

49. Ἐχει διαγραφῆ ἢ λ. «διατί:»

50. Ἐχει διαγραφῆ ἢ φράση «καὶ ἔλαβε τοὺς κίονας καὶ τὸ ἐκ μαρμάρων ἔδαφος καὶ εἰσὶν ἔρημοι μέχρι τοῦδε».

51. Διόρθωση τοῦ «εἰσέφρυσεν».

52. Ἐχει διαγραφῆ ἢ φρ. «καθαρῶς χαίνης φαινόμενος τῶν ἰντερέσων τοῦ ἀητήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος. Διατί:»

53. Διόρθωση, μετὰ ἀπὸ διαγραφῆ τῆς φράσης «προτοῦ εἰς διάφορα ταράφι».

54. Στῆ συνέχεια ἔχει διαγραφῆ ἢ φρ. «ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιστολῶν ὅπου ὑπερόριος ὦν ἔστειλε πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς του ἀντάρτας», χωρὶς καμιὰ διόρθωση.

55. Διόρθωση τῆς διαγραμμμένης διατύπωσης: «διὰ τί; ἐπειδὴ καὶ ἤδη».

56. Διόρθωση τῆς διαγραμμμένης φράσης: «ἐν γενικῶν φεσάτι».

57. Διόρθωση τῆς λ. «ἀπεναντίας».

58. Διαγράφηκε ἢ λ. «πράττωντας».

59. Διόρθωση τῆς διαγραμμμένης φράσης «ὦν μάρτυρες αἱ κεκλεισμένοι θύραι τοῦ κοιτῶνος του, ὁ λύχνος καὶ ἡ εὐνή, ἦν καὶ αἰσχύνῃ ἀνεπετάσασθαι καὶ δέει δέον σιγᾶν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι».

60. Ἀπλὴ προσθήκη.

61. Διόρθωση τῶν λ. «διὰ τί; καθ' ὅτι».

210 ἀπανθρώπως μελετηθέντα φόνον πρὸς ἰδίους αὐτοὺς σκοποὺς ἀντηλλά-
 ζατο. Ἐπειδὴ⁶² τὰς ὥσπερ βασιλείους προσταγὰς ἡμεῖς γονυκλιτῶς ζη-
 τήσαντες ἐλέγηθημεν καὶ ἐπέμψαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας διὰ ἐλευθερίαν
 τῶν πτωχῶν, αὐτὸς πάσχει ὅση δυνάμει νὰ τὰς ἀναιρέσῃ, ἀποτεινόμε-
 νος εἰς ἴδιον ὄφελος. Καὶ τέλος πάντων, δὲν τὸν θέλομεν, διατὶ δὲν ἔχο-
 215 μεν ἐμνιγίετι εἰς αὐτὸν οὔτε πίστιν οὔτε εὐλάβειαν· ἢ ἕνα φραγκόπαππα
 ἔχομεν ἢ αὐτὸν τὸ ὅμοιον εἶναι.

Εἶναι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ μυστικώτερα, τὰ ὅποια ἀποσιωπῶμεν διὰ
 τὸ τῆς παρουσίας ὑμῶν σεβάσμιον· τοσοῦτον μόνον ἄς στοχασθῇ ἢ
 ὑμετέρα παναγιότης καὶ ἢ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος, ὅτι ὅσα
 220 εἶναι τὰ ἀπαιτούμενα ἐν ἀρχιερεῖ, δι' ὧν καὶ συνίσταται καὶ ἐπαρχίαν
 κληροῦται, τὸ θεομισὲς τοῦτο ἀνθρωπόμορφον θηρίον οὐ μόνον ὅλα ἐν
 γένει τὰ ὑστερεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναντίων διακηρυγμένων πλουτεῖ.
 Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων πίστις πρὸς τὴν κραταιὰν καὶ Εὐεργέτιδα Βα-
 σιλείαν· ἀλλ' αὐτὸ ὁ θεήλατος πνέει ἀποστασίας, ἐμπνέει διχοστασίας,
 225 ἐρεθίζει τοὺς ἀπλουστέρους εἰς ἀταξίας. Ἀπαιτεῖται φρόνησις, ἀλλ' αὐτὸς
 ὁ θεόληπτος εἶναι ὄλος ἄνοια, ὄλος μανία καὶ αὐτόχρημα δαιμονιῶν.
 Ἀπαιτεῖται φόβος Θεοῦ καὶ περὶ τὰ θεῖα εὐλάβεια, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀσε-
 βῆς καὶ θεὸν ὑβρίζει καὶ τῷ Βεελζεβούλ πειθόμενος τὰ ἄγια καταπατεῖ
 μηδὲν εὐλαβούμενος, τὰς ἐκκλησίας ἀποκλείει τοῖς Χριστιανοῖς καὶ
 230 δραχμῆς πέπρακεν τὸν Κύριον. Ἀπαιτεῖται σεμνότης καὶ σωφροσύνη,
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἐναντίοις τούτων ὑπερτερεῖ τὸ δαιμόνιον, καὶ σκάνδαλον
 γενικὸν παρέχων, ἴσταται τὸ μιὰρὸν τῆς ἐρημώσεως βλῆδουγμα ὅλως
 ἀσελγὲς καὶ ἀκόλαστον ἐν τόπῳ ἀγίῳ, ὅλως ἐβδελυγμένον καὶ τοῖς
 235 οἷς οὐδ' εἰπεῖν συγκεχώρηται πάθει ἀνηδεῶς καὶ ἀνυποστόλως ἐγ-
 κυλινδούμενον⁶³. Μὴ γὰρ οὐ κάλλιον τὸ μὴ ἔχειν ἀρχιερέα ἢ τὸν τοιοῦ-
 τον ἔχειν τὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἡμᾶς ἀπολλύμενον; Ἀλλὰ καὶ ταῦτα
 πάντα ἡμεῖς οἶδαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ κηρύττομεν· κἂν δεήσῃ ἡμᾶς
 ἀποθανεῖν, οὐ παυσόμεθα ταῦτα γοηρότερον καταμαρτυρούμενοι· κἂν
 240 πυρὶ ἢ σιδήρῳ ἡμᾶς παραδώσῃ, παναγιώτατε Δέσποτα, ἡμεῖς καὶ ἐξ
 αὐτοῦ τοῦ πυρὸς καταβοήσομεν καὶ πρὸς ὧτα Βασιλέως τὰ δίκαια ἡμῶν
 προσάξομεν.

Οἷκτιρον οὖν, Δέσποτα καὶ Πάτερ, λαὸν ἀδικούμενον καὶ τῷ ὑμε-
 τέρῳ τραχῆλῳ ἐπικρεμάμενον, μὴ δώσῃς τοῖς σοῖς τέκνοις λίθον ψωμῶν

62. Διόρθωση τῶν λ. «διὰ τί; ὅτι».

63. Οἱ γραμμὲς «καὶ τοῖς οἷς... ἐγκυλινδούμενον», ἀπὸ τὸ χέρι βέβαια

τοῦ Ἀθ., ἔχουν, μὲ εἰδικὸ παραπεμ-
 πτικὸ σημάδι, γραφεῖ στὸ δεξιὸ περι-
 θώριο τοῦ χειρογράφου.

ἐπιζητοῦσιν, ἀλλ' ἄνοιξον σπλάγχνα οἰκτιρῶν ὑπὲρ ἡμῶν δεομένων
 : 45 αὐτὸν τὸν παρ' οὗ τὴν κληρονομίαν ἐνεπιστεύθης μιμούμενος. Δὸς ἡμῖν
 τὸν νόμιμον ἡμῶν ἀρχιερέα, ἵνα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἀγιάσῃ καὶ τὸν
 λαὸν διασκορπισθέντα συνάξῃ καὶ τὸν θόρον καταπαύσῃ καὶ τὰς βασιλι-
 κάς προσταγὰς διατηρήσῃ καὶ τοὺς τεθλιμμένους παρηγορήσῃ καὶ τὴν ἀ-
 γίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν διὰ τῆς δεδοκιμασμένης αὐτοῦ εὐ-
 230 ζωίας καὶ καλοηθείας εὐχαριστήσῃ⁶⁴. Εἰ δ' (ὃ μὴ γένοιτο) καὶ παρίδῃς
 ἡμᾶς, ἡ μὲν ὑμετέρα ψυχὴ λόγον ὑπὲρ λαοῦ ἀπολλυμένου ἀποδώσει
 ἐν τῷ φοβερῷ καὶ ἀδεκάστῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν βήματι, ἡμεῖς δέ, ἐν
 ὄσφ ζήσωμεν, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἡμῶν τῆς ἀδικίας καὶ ἀπονίας
 καταβροῆσομεν.

255 Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ θεοφρουρήτου παναγιότητος
 δοῦλοι εὐτελεῖς καὶ ἐλάχιστοι
 Τ.Σ. "Ἀπαντες οἱ Κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν

Φώτης Ἀποστολόπουλος

64. Ἡ προσθήκη τοῦ Κοδικιᾶ (στ. 245-230) ἔχει γραφεῖ, μετὰ ἀπὸ παρα-
 πεμπτικὸ σημάδι, στὸ κάτω κενὸ μέ-
 ρος τοῦ χειρογράφου καὶ μάλιστα στὸ

μεγάλο, σχετικά, κενὸ ποῦ ἀφήνεται,
 μετὰ τὴ φράση «τῆς ὑμετέρας θειοτά-
 της... παναγιότητος» καὶ «δοῦλοι...
 ἐλάχιστοι».